

DISSE^TATI^O THEOLOGICA
DE
PLEROPHORIA
τη τω ιδιω γε
QUAM
FAVENTE TER SANCTO NUMINE
SERENISSIMI PRINCIPIS
AC DOMINI
DOMINI FRIDERICI
HASSIÆ LANDGRAVII, RELIQUA.
RECTORIS MAGNIFICENTISSIMI
AUSPICIIS
PRÆSIDE
ADMODUM REVERENDO
CELEBERRIMOQUE VIRO
DOMINO
JOH. CHRIST. KIRCHMEJERO
S.S. THEOL. DOCT. ET PROFESS. PRIMAR.
NEC NON CONSILIARIO ECCLESIAST.
MERITISSIMO ETC. ETC.
PUBLICO EXAMINI SUBMITTIT
JOHANNES DIOSZEGI, HUNGARUS,
AUTOR ET DEFENDENS
AD DIEM XIII. OCTOBR. AN. CURR. M DCC XXXI.
HORIS LOGOQUE SOLITIS.

MARBURGI CATTORUM,
TYPIS PHIL. CASIMIRI MELLERI, ACAD. TYP.

I. diss. A
66, 14

~~XXXII. 75.~~

DISSESTITIO THEOLOGICA

30

ALLEGORICAE

1600

600

THEATRUM EXERCITIUM NUMINE

SEREMONIALE PRINCIPIS

AC DOMINI

DOMINI FRIIDERICI

HANSIE LAMDCRAVII. REEDIGIT

REGIA MAGISTRALIS

Sachs.
Lendo-
Bibl.

2 P R E S I D E

AD MUNIMENTA KAVERENDA

CEREMONIALE DOMINIO

DOMINO

JOHCHRISTI RICHEMJEY

22. THEOL. DOCT. ET LITOTISS. PRIMAR.

MEC MON CONSILIVARIO BECCLESIAST.

MERITOSIMO PET. PET.

PUBLICO ET CIVICO LIBRARI

JOHANNES DIOZEGI. HENRICUS

ALTO ET HEREDITATE

AD DEM. EX OCTOBR. AN. CIRCA VI DCC. XXV.

PROS. AEG. 1600. 1600.

MARYAURIGI CAVYOKIUM

THOM. PHIL. CASIMIRI MELLERI. Acad. Tit.

***

بِعُونَ اللَّهِ

¶. I.

uid cum ea, quam detrectare pudor,
formido subire vetaret, provincia fo-
ret agendum, non semel, ceu tena-
cissimus, ut sapientissimæ Regum sa-
pientissimi, sic simul gravissimæ επα-
νορθωσεως מִצְרַיִם אֶפְרַיִם וּזְבָחָרָה רֵבָבָה. *Pressura nasi educit sanguineum, pressura irarum producit contentionem.* Prov. XXX,
33. animo luctante revolvens; haud obscurum cæteras in-
ter υψηλοφροσυνης species, luci quoque publicæ exponenda
scripturiendi pruriginis strictis compescendæ catenis indi-
cium notavi. Quod etiam non mediocre huicce moli-
mini sufflamen dedisset, ni suavius illud, spem languidam,
& igniculi sacri cœlitus concessi τὸ χαρισμα αὐτῷ πυρῶν
2. Tim. I, 6. αὐτῷ πυρῶν Χριστῷ cohæreret: *Pressura lactis eduit butyrum.* Qua spe fretus, cum ex
eiusdem consilio correptionem ac correctionem minime
fugerim, nec consequenter eruditionem (tametsi assequi
non valuerim) despicerim, artem denique quam profi-
teor,

A

tor,

teor, proloqui, vereri prohibitus fuerim; utroque τὸ γαλα λογικον καὶ αδολον 1. Pet. II, 2. Hebr. V, 12. 1. Cor. III, 2. quo potatus cuique innutritus sum, pollice preme-re contendam, si potе pressura ejus nutriens, delectans ac denique roborans חמה καὶ σερεαν τροφа producat. Va-riis autem in vasto theologиæ oceano scopulis, quo lem-bo huc illuc agitato recta collinearem, hinc quidem Hi-eroglyphicis S. Scripturæ, inde elogiis Epithetisque scri-pturariis ministerii sacri, & specialius præclaro isto nobi-lis prophetarum paris Eliæ & Elischæi προπεμπτικω : רכב ישראל ופרטיו Currus Israëlis & equites ejus 2. Reg. II, 12. & Cap. XIII, 14. sese offerentibus: præ quibus tamen πλη-ροφορια hæc, habitusque ejus adeo licet laxus, ob rationes deinde pandendas arrisit. Ubi quamvis pronus recognoscam, quamlibet integrum desiderare volumen paginam, instituti tamen ratio arctiores exigit cancellos, ut non tam laxandis, quam coercendis opus videatur habenis.

§. II.

Fiat ergo *Definitio N.* Religio γυναικες Christiana est, quæ inhæret doctrinæ, pietatis & salutis divinitus pecca-tori concessæ. Quam Defin. vota ac studia omnium om-nino Christianorum saltē προληπτικως veram confiten-tur; ut vel Apostolo definiente per διδασκαλιαν κατ' ευ-σεβιαν, Tim. VI, 3. & επιγνωσιν αληθειας της κατ' ευσε-βιαν. Tit. I, 1. Fundamentum ejus pateat esse veritatem. Cæterum pleniorum religionis defin. dari non nego, qua fides cum spe, charitate, aliisque virtutibus jungi debeat, ut recte Aug. dixisse fatear: *Deum coli fide, spe & chari-tate.* Cum enim religio hæc sit rationalis, totam ratio-nem i. e. omnes ejus facultates, affectus, habitus, motus & actus,

actus, adeoque totum hominem subjugare, occupare & permeare debet; ut religiosus quisque non simplici, sed ad minus duplici ad Cœlos ferri debeat ala, intellectu scil. & voluntate. Intellectus Deum patrem agnoscat, voluntas autem cum suis colendum inferat necesse est. Hinc C^{RILL.} Hier. Catech. IV. *Cultus divini ratio duobus his constat: Dogmatum piorum & operationum bonarum præcificatae.* & SOCR. de Conc. Nic. Lib. I. *Fide & bonis operibus salvandum est.* LACT. item Lib. IV. C. 4. *Non potest religio à sapientia separari, nec sapientia à religione,* quia idem Deus intelligendus, qui colendus. Prælusit huic Hebr. Pontifex cum suis אורים ותמים Deo complaciturus, τοις אורים & nomine & re lumen cognitionis, ut τοις חתימים vita operumque integritatem significantibus. Pii denique Reges populi que Dei rectores Melchisedech, Moses &c. Lucem propheticam sceptro copulantes. Nec inter gentes defuere, qui non modo sacerdotium & sceptrum juxta id Virg. *Rex Anius Rex idem hominum Phœbique sacerdos.* & Ausonii idem de legibus testantis: *Jus triplex tabulae quod ter sanxere quaternae, sacrum privatum, & populi commune quod usquam est;* sed & cognitionem veritatis amoremque pietatis in regibus sociare vellent juxta Hom. Odyss. XIX.

Ως τεν η βασιληος αριστονος οσε θεοδης
Ανδρασιν εν πολλαισι κη φθιμοισιν αναστων
Ευδικιας ανεχησι. i. e.

*Qualis Rex culpa vacuus gnarusque Deorum,
Qui populis multis & fortibus imperat unus
Tutatur pia jura manu. Adeo ut & S. Scripturis
hæc sit præclara illa Συζυγια, unde tota salus pendeat,*

A 2 creber-

creberrime inculcata, videsis Joh. XIII, 17. Gal. V, 6. Eph. VI, 23. Col. I, 4. 1. Tim. I, 14. Tit. I, 1. &c.

S. III.

Quin imo nomen ipsum Religionis in omni pœne lingua praxin ipsam velut animam requirere videtur. Hæc eadem vox RELIGIO, Latinos vel docet vitæ vitia relegare, vel ad obsequium olim excussum religari, vel debita officia relegere. Θρησκεία, λατρεία, διάλεια apertum inferunt cultum, servitiumque Græcis. Hebr. עבד אֱלֹהִים servitium dicit, plerisque etiam aliis Orientis populis Chald. Syr. Samar. Arab. Æthiop. ne Persis quidem exceptis, quibus عباد Religionem & religiosum notat, quam vocem usurpat ipse interpres Arabs Col. 1. 23. qui tamen frequentius hic adhibet τὸ διάνοιαν à سار judicare, quod est Syoon. τῷ Ιησῷ Hebr. Unde Dævan concilium, consistorium, vox Hungaris Orientalibusque usitata, Arabs habet Rom. XII, 1. pro λατρείᾳ & Act. XXV, 19. pro διάνοιᾳ. & Act. X, 7. pro εὐσηβείᾳ & 1. Cor. XI, 11. ubi Græcus habet εὐ κυρίῳ, ille hanc vocem superaddens sic πειθαρέται فِي دِيَانَةِ الْأَرْبَاب in Religione Domini, quomodo sapius συνταξεὶ optime τῇ θεοσηβειᾳ Apostolo 1. Tim. II, 10. usurpatæ, respondente habet. Syrus quoque sapius voce مَلَكُوك لَّا مَلَكَ quod famulari ac ministrare (unde מֶלֶךְ Hebr. sol ob ministerium universale) significat, utitur. Ast quia hic non de rebus agendis, & religione tractanda, adeoque omni ejus perfectione sermo est, sed potius de internoscenda ejus γνησιοθητι, ideo doctrinæ veritatis nobis potior habenda ratio, ceu ad eam apprimé necessariæ: sine qua scil. nec virtus ulla veræ virtutis, nec praxis ulla cultus divini nomen & omen ex asse ferre valebit; cum qui

qui bene non cognoscat, neque recte colat; nec Pseudo-
Christiani ex praxi sua dignosci possunt, nam saepe, veros
cultores & numero ut sacerdotes Baalis 1. Reg. XVIII. &
specie pietatis ut Num. XXIII. bis septenorum sacrificio-
rum triplicatione vincant, & externa talia officia sine fide
jam S. Literæ peccata clamant Rom. XIV, 23. imo ne Υευ-
δοπροφηται ex fructibus dignoscendi Mat. VII. per se dete-
gi queunt, cum possit quis bonum ac bene decere, atta-
men male vivere, & vicissim; ni ad dictam doctrinæ ve-
ritatem examinentur. Ut hinc non modo constet Religi-
onem Ethnicam erroribus periculosis innixam, & Judai-
cam hodiernam veris fidem negantem (quod tantum est
ac falsis dare) sed & Christianorum quorundam seu verita-
ti fidem detrahentium seu errores suos affluentium pariter
esse veras non posse.

§. IV.

Defin. 2. Veritas salutaris est corpus doctrinæ illius,
quam Deus ad salutem peccatoris per vices immediate reve-
lare & literis consignatum ad nos etiam devenire dignatus
est. Qui hanc Defin. negat, suspendat, oportet tum sa-
lutem suam, tum doctrinam eius ab eo qui neutram ha-
bet. Sicut autem totum salutis opus ædificio S. Literæ
comparant, in quo fundamentum alia propius, remotius
alia contingunt, ita in hac doctrina partes quædam indi-
vulso nexo fundamento, adeoque & saluti peccatoris co-
hærent, quarum perpetua IV. Criteria videlicet cap. præ-
lim. §. 61. קב' שׁרֵשׁ. aliæ remotius idem spectant, de qui-
bus licet digladiatio vel in eadem communione fiat, sal-
vum tamen ipsum caput ac fundatum persistit, &
tantum abest, ut illa Φιλοσοφία nota incertitudinis vel fal-

sitatis esse queat, ut potius argumentum studii ac scrutini S. Scripturarum diligentioris, adeoque amoris veritatis ardenteris haberi debeat. Duplicem hanc partium doctrinæ ad fundamentum σχεσιν expressit Apostolus 1. Cor. III, 11. 15. Quas quia S. Scripturæ continent præclaris semper elogiis celebrari meruerunt; Rabb. מושע sandarium Domini, ad majorem ipsis reverentiam conciliandam, audiunt. GALAT. de Arc. Cath. V. L. 1. ATHAN. ψυχης τροφη animæ cibus, IREN. κανων της αληθειας ακλινης. norma veritatis indeclinabilis CHRYSOST. απαντων ακριβης ζυγος κι γυωμων κι κανων. Exquisita omnium trutina, ♂ norma, ♂ regula. AUG. Epistola omnipotentis Dei ad suam creaturam BASIL. communis medica animarum officina. Quid multis? cum ειφατικοτερα in visceribus ipsarum S. Scripturam veluti λογια της θεου Rom. III, 2. ερημata ζονες αιωνια. JOH. VI, 68. υγιαινεσσα διδασκαλια, 1. Tim. I, 10. μορφωσις της αληθειας Rom. II, 20. υγιαινοντες λογοι 1. Tim. VI, 3. επιγνωσις αληθειας Tit. I, 1. &c. habentur.

§. V.

Autorem hujus immediate Deum vult Defin. non quidem quatenus primo quædam prolata sunt veluti Caini, satanæ, aliorumque dicta factaque impia, sed quatenus ad nos pervenerunt, primoque revelata & scripta in ecclesiæ institutionem fuerunt; alioquin caliginosa illa prementur nocte, ni divina bonitas etenim ecclesiæ ivisset prospectum, quorum ideo nonnulla, authentiam historiarum tantum habent. Sunt etiam quædam ore quidem profano, sed tamen assistente Deo ut Bileami, Cajaphæ &c. verba, quæ præter historiam & norma sunt, prolata. Alia viris piis vel immediate revelata, vel ab iis Deo specialiter assistente, dicta aut

aut scripta, ut ea triplicem quasi authentiam habeant. Omnia vero in hoc conspirant, quod eodem Spiritu S. scriptores afflante, intellectus eorum ad mysteria salutis clarus assequenda & exponenda illuminabatur, voluntas, affectus, os & lingua ad pia sancta ac salutaria flebantur, manus denique etiam extra omne errandi periculum temperabantur; quod totum Apostolus Φερωσιν lationem vel actionem υπο πνευματος αγιας vocat 2. Pet. I, 21. quæ Φερωσις cum in utriusque Testamenti literis frequentius de inanimatis, saltem ad motus & actus à se ineptis usurpetur, vid. Matth. IX, 2. Marc. II, 3. Luc. V, 18. Hebr. I, 3. &c. &c. &c. LXX. Gen. IV, 3. 4. & Cap. XXVII, 4. Esa. XXVIII, 15. Jer. XIII, 24. &c. latio s. actio illa plane ab extrinseca orta innuitur causa, totaque in initio, medio, ac fine ab eadem directa, per quam non ipsi solum, sed & verba ac scripta eorum θεοπνευσα 2. Tim. III, 16. dicuntur; ita scil. divinitus inspirata, ut non solum sententiae aut res, sed & verba singula & verborum ordo, nexus ac tota dispositio Dei, ceu per semetipsum loquentis vel scribentis fit; hæc est εμφασις inspirationis πνευσιας & apud Profanos, ut non modo opus inde profluens vires naturæ supereret, sed etiam ipsi causæ superiori totum adscribatur. ÆNEID. VI. de Sylla - - *Magnam cui mentem animumque, DELIUS INSPIRAT Vates aperitque futura.* paulo post:

Nec mortale somans afflata est numine quando

Jam propiore Dei. eodem tenore HESIOD. in ΘΕΟΓ. v. 32.

- - - Ενεπνευσαν δε μοι αυδην

Θειην ωστε κλυοιμι τα τεσσομενα προ τεουτα. i. e.

Inspirarunt autem (Jovis scil. Filiae) mihi vocem

Divinam, ita ut audirem tam futura quam praeterita.

Qua

Qua de causa verba præceptaque S. Literarum, non modo non sunt hominum, sed veritas ejus tota, & infallibilitas, & απαγγελία simpliciter ipsius Dei; ut opponantur ipsis etiam ex mortuis resuscitandorum dictis Luc. XVI. 31. quid? imo etiam ipsorum de cælo Angelorum Gal. I. 8.

§. VI.

Axioma N. *Veritas illa in sensu tantum genuino est, ut verbum Dei, ita & salutaris.* Sensum genuinum voco, non qui esse possit, vel concupiscentiæ vel rationi carnali convenire aut placere videatur; sed qui esse debeat ex intentione Spiritus S. & scriptoris s. saltem ei conformiter, quem ordo naturalis rem verba & veritatem comitans ex iucunda partium συναφεια requirit, de quibus tandem Axioma hoc nemo negabit, qui reputaverit nihil crebris accidere, quam mandata vetusta, dispositionesque de rebus arduis, sive ex infirmitate & ignorantia, sive ex αποροκερδια & malitia interpretum, hoc iliove modo addendo, demendo, pervertendo &c. corrumpi & adulterari. Hoc nos edocet primus ille, sed nunquam satis lugendus satanæ & Evæ dialogismus, in quo aperta est à parte mulieris absoluti divini interdicti per τὸ ίδιο limitatio & permutation; à parte satanæ vero ad plenam asseverationem חתומות expressæ negationis לא superadditio; quem quidem ipse idem processum cum secundo Adamo configens invertisse videtur per mutilationem detrahens ista: בכל דרךך vid. Matth. IV, 6. coll. Psal. XCI, ii. Eandem γεννηματα ejus Matth. III, 7. additionis, detractionis interversionis &c. viam calcarunt, de quo passim in evangelio à Domino præprimis Matth. V. severe taxati fuerunt; tum enim loqua non erat ex ore Dei, sed loquebantur, quod ipse non

non dixit Jerem. XXIII, 16. 21. Ezech. XIII, 7. adeoque verbum Dei vero suo sensu spoliarunt, ut quod non dicitur, quasi dictum habeatur, & quod homo dicit, illi affingatur: Sic licet non penitus nova proferrent, per καπηλευσιν tamen damnatam i. Cor. II, 17. divinis humana, veritati vanitatem & vino sincero aquam admiscerent. Esa. I, 22. ubi Hebr. סבך מחול בטה Vinum tuum aqua mixtum ὁ. LXX, reddunt: οἱ καπηλοὶ σὺ μισγεῖτε τὸν οἶνον υδατί. Caupones tui miscent vinum aqua. Quales discipulos veteris illius καπηλοὶ cum Prophetæ, Christus & Apostoli sapientius prædixerint, merito semper ab iis Ecclesia sibi cavere debet, utpote quibus præter execrationum plenitudinem מרטמות ותך חחת לשונם Psal. X, 7. ubi מרטה velationem sensus alieni sub verbis Dei, & תך mixturam heterogenei notant, & concernunt εξοχως eos, qui verbum Dei ad manus habent; quorum cum Judæis rei sunt Christiani, quibus verba sapientum dulciora sunt præ lege, verbisque Dei, loco sensus ab eo intenti, & à naturali συναφεια monstrati, & priscis quibus gloriantur propugnati, vana sua commenta supponunt, quod quanto res est majoris abollæ, tanto intolerabilius; quantum enim distent mandata Dei & hominum monstravit Esaias. Cap. XXIX, 13. & ex ipso Christus D. Matth. XV. Vanum ac frustraneum per hæc cultum Dei dictitans, & hypocrisim exprobans; nam & carnali rationi ομοψήφα, veluti diligere proximum & odisse inimicum &c. Christo D. Matth. V. sunt ασυγάτα incompatibilia. Conf. Tit. I, 14 Rom. XVI, 18.

§. VIII.

Quam ob rem summa cum ακριβειᾳ ternarium istud interdictum de non addendo vel detrahendo verbo Dei, tum

B

sta;

statim in initio Deut. IV, 2. tum in medio Prov. XXX, 6. tum in fine Apoc. XXII, 18. 19. (licet & alibi similia occur-
rant) ceu προΦυλακτικον additum, tenendum videtur; quod
quidem sicut ομολογει quibus scil. vel Deus, vel Prophetæ,
vel Apostoli testimonium perhibuerunt, quæque sunt eo-
rum εξηγησις, non excludit; ita vicissim non solum scrip-
tis adversa, utpote quod, vel Vatablo judge non additio,
sed prioris abolitio foret, prohibet & damnat; sed quam
maxime & diversa. Præterquam enim quod assumenta
quorundam, diversa & homogena jactata, plerumque sint
è diametro scriptis adversa; Apostolus per eundem Spiriti-
tum, & ex eodem principio loquens παρ' ὃ quod evange-
lizatum est, dicit anathema censendum, non αυτὸν Gal. I,
8. 9. quod ceu latius patens sine fraude S. Scripturæ arcta-
ri non potest, ubi teste CHRYSOST. edit. Savil. p. 717. in hæc
loca, contra quos Apostolus scripsit, duo tantum intro-
ducere nitebantur, circumcisionem scil. & dierum observa-
tionem, quæ licet prima fronte levia, adeo tamen ipse re-
prehendit, ut μεταστρεψιν τὰ εὐαγγελια interpretetur v. 7.
Adeo ut in dictis S. Scripturæ sigillis, non tantum sensus
peregrini illatio, quæ reapse est verborum Dei destructio
damnetur, sed & absoluta S. Literarum perfectio stabilia-
tur; ut quod Philosophi de essentiis sive veritatibus re-
rum dicunt, esse eas in indivisibili positas, verum sit & de
Theologicis; quod si enim tenerimis illis veritatibus quip-
piam addatur excessus, si dematur, defectus inducetur, &
quantum de humano assuitur, tantum Majestatis divinis
illis detrahetur.

§. VIII.

*Axioma 2. Veritas salutaris non solum menti præju-
diciis*

diciis vacuae, & ex amore veritatis ac sanctitatis recte attendentis se insinuare; sed & eam de fine supremo tranquillare debet. Vel hoc quod Ax. sciscit, verum est, vel fidei diabolorum, qui norunt optime ac credunt, Deum esse, sed sine tranquillitate καὶ Φρισσάς Jac. II, 19. locus dabitur. Sed & hoc exigit tota hujus rei idea; veritas enim salutaris incognita, non amplius quam thesaurus defossus prodest, ut omnis ejus gloria sit lucere & illuminare Matth. V, 14. 15. & insuper notio subjecti simul & objecti i. e. & mentis & veritatis, & simul relationis harum mutuæ, adeoque amoris & studii, cum Deus sit autor, necessaria est ista insinuatio, utraque enim cum lux sit, & quidem ab eodem Deo accensa, homogeneas esse, & alteram, alteram non permovere, sed juvare & promovere, ac perficere necesse est. Nam ut ipsa veritas habet suam φανερωσίν 2. Cor. IV, 2. ita mens nostra habet eam vim, ut veritatem ceu φανεραν videre ac cernere, & quod est ex vero pervidere 1. Joh. II, 21. & à falso discernere, atque exinde ad veritatis cognitionem pervenire 1. Tim. I, 19. possit; siquidem illi & veritas theoretica το γνωστον τα θεων, & practica εργον τα νομις γραπτον εν ταις καρδιαις, & quidem cum συμμαρτυρια συνειδησεως Rom. I, 19. & II, 15. est inscripta; utriusque igitur φανερωσις & potest, & debet fieri menti attendentis. Quin & in ipsorum mysteriorum manifestatione, adeo sublimitas & sanctitas mentem debite attendentem afficere, perstringere, ac de veritatis patefactæ θεοπρεπεια convincere; ut fateri animus cogatur, quicquid capiat in veritate, id omne sanctum, pulchrum, salutare ac plane θεοπρεπον esse, & de eo, quod ibi non capit, idem presumere possit. Sic mens erecta videt, quod nisi Christus, sit via, veritas &

vita, ut αποκαλυπτηται, nihil Deo dignum possit cogitare, neque eum amare posse peccatorem, atque totum opus creationis & conservationis mundi generisque humani esse frustraneum, nec ullibi θεοπρεπου inveniri. Sic veritatis revelatae & salutaris θεοπρεπεια menti insinuatur, omnique rationi & pietati consentanea deprehenditur.

§. IX.

Debet insuper mentem ita sollicitam explere ac *tranquillare*, & hoc, ut commune est omni veritati solidæ, ita salutari proprium, ut de *fine* ultimo peccatorem tranquillet, atque τὸ τελος vere τελειων in se contineat. Quid enim si anxious relinquat, amplius valebit, quam si simpliciter non esset; ut si veritas sit divina, neceſſe est finem ipsum respicere, ad quem tota natura, omnisque ejus sensus, vota, denique desideria, ac sollicitudines, nos conditos clamant; nec admittit ratio, Deum, mentes nostras vanis & irritis dupli etiam via sollicitudinibus, perpetuo deludere ac vexare potuisse; sed si relevavit quippiam, tale id sit oportet, quod cum summa θεοπρεπεια finem illum ultimum mentem sollicitam, tranquillantem, de quo jam in natura præmonuit, respiciat, & de via ac ratione consequendi sine obscuratione virtutum, perfectionum, ac gloriæ Dei (quod adversaretur dictæ tranquillitati) edoceat. Duo siquidem illa, mentis tranquillitas & peccatoris in suis factis acquiescens gloriatio, δις δια πασων distare, docuit omnium æstatum inquietus, sollicitudo & hinc experientia; qua nulla haec tenus via est adinventa, millenæ licet sint excogitatæ, ut scil. satisfaciendi gratiamque promerendi anxietas levaretur, & facta hominum cum plena mentis tranquillitate sociarentur; ut vel nimia illa hujus instituti vari-

varieta & anxietas argumento sit manifesto, duo ista ασπονδως adversari, scil. quia gloriatio nostra abolet gloriatiō nem Dei ; quod ut foret tranquillitati mentis adversum, ita hæc non in obscuratione, sed potius illustratione gloriæ Dei erit quærenda. Quod hoc in passu summe necessarium est, cum de apinis tricisve, & si quid vilius istis sermo nobis non sit; sed de rebus omnium maximis, supremis ac primis, earumque divina, & origine, & fine, & quo finis ab origine pendet, ordine denique ac ratione consequendi; quodsi enim fateamur, vel quæ experientia teste, vel naturali lumine duce, vel ratione ac morali tantum fide facimus, ex iis nunquam finis supremi rationem esse excludendam ; quanto magis quoad gravissimas illas veritates, ex quarum fide salus æterna speratur vel neglectu calamitas nunquam desitura reformidatur ?

§. X.

Axioma 3. Veritatis salutaris mens nostra πληροφοριαν omnino habere debet. Vel hoc verum est, vel turpis in Religione divina scepticismus locum inveniet, & insuper Apostolo de rebus etiam adiaphoros πληροφοριαν jubenti Rom. XIV. 5. in os contradicetur. Ubi interpretes τα πληροφορεισω variant ; nam Æthiops per declarationem cordis expressit, in quo quod facem intellectus actionibus prærequirat, laude dignum est, nisi quod πληροφορια plus in se habeat. Syrus habet melius בְּלִיאָן ? נְדַבֵּר σְּמֹנֶה in mente vel scientia animæ suæ confirmetur. Est autem נְדַבֵּר à rad. נְדַבָּה quod nihil nisi firmum ac constans significat, unde Hebr. וְשָׁרֵר & hinc porro שְׂרִירִים umbilici, in quibus robur τα בְּהִטּוֹת Job. XL, 16. Arabs reddidit: عَلَمَةٌ فِي غَلَبَةٍ قَتَّعَ فِي عَلَمَةٍ Contentus fit opere suo:

B 3

est

est à rad. ἔχει contentum notante. Cui vulgatus & Arias M. contrarii, abundare sensu jubentes sunt; cum non in ira solum, sed in omnibus παθημασι actionibusque ex iis, verum sit illud: - *animum rege, qui nisi paret, imperat;* *hunc frænis, hunc tu compescce catenis.* Sic enim Apostolus non libertatem, sed licentiam suaderet, jubens quicquid lubet faciendum; imo infirmum fide in eo, quod ignorat, obfirmaret, & in temeritate sua pertinacem ac perseverantem, adeoque in ignorantia & pertinacia, sibi acquiescentem & placentem redderet. Ut mirari possis viris eruditis eam expressionem arridere potuisse.

§. XI.

Plus igitur in visceribus πληροφορίας latere dicendum est; quæ consentienti Philologōn calculo fit à πληρης & hoc à πλεος plenus & Φορεω vel φερω, licet in ratione originationis parum varianti. Nam (α sunt, qui ab expletione & exsatiatione ductam metaphoram autument; quoad conditionem scil. ut vegetæ, sic etiam languescentis cognitionis, fidei, spei, charitatis &c. virtutum; quæ habent nonnunquam sibi, obscuritatem, errorem, confusionem, dubitationem &c. admixtas, & languorem ac molestiam virtuti creantes; hinc fit mens anxia, fame sitique laborans, & veritatis, claritatis, perfectionis, certitudinis &c. sensu exsatiari peroptans; cuius obtentus, πληροφορία est. (β Aliis videtur exponenda à modo Δωροφορίας ubi quanto donum largius datur vel accipitur, tanto volæ pliores redundunt, manusque graviores, quo alludit illud Virgilianum; *Non unquam gravis ære domum mea dextra redibat;* ut sic voce πληροφορίας, largam quis hujus illiusve domini sive virtutis mensuram reportasse innuatur. Aliis (γ à ple-

à pleno & exundanti fluminis, ubi aquæ ejus plenis imo
exspatiantibus feruntur undis, decursu; - *veluti cum tota*
cavernas, evomit & torrens in campos defluit Aethna,
Lucan. L. VI. quale quid de Nilo Ægyptio vulgo traditur,
& de Jordane Jos. I. ut $\pi\lambda\eta\rho\phi\sigma\alpha$ significet iterum, non
jejunam & mancam, sed plenam & exundantem virtutis ac
doni copiam. Imo (δ & à statu cordis, quod affectibus
concitatis majori sanguinis copia, experientia, Physicisque
testibus oppleri & intumescere solet; ut sic $\pi\lambda\eta\rho\phi\sigma\alpha$
promptitudinem & alacritatem ortam ex totius cordis sin-
cera plenitudine significet. Quin etiam (ε à navigatione,
ubi naves cum navigantibus à certo portu & statione solu-
tæ, per medium plenis vento secundo velis remisque cita-
tissime feruntur, & in portum etiam tutissimum deferun-
tur. Quorum cum unus $\pi\lambda\eta\rho\phi\sigma\alpha$ s originem, alter actum
& exercitium, tertius effecta vel qualitates attenderit, mi-
nime sunt $\alpha\sigma\pi\omega\delta\omega\iota$; sed potius divinæ S. Literarum pleni-
tudinis & amplitudinis argumentum.

§. XII.

Quanquam autem $\pi\lambda\eta\rho\phi\sigma\alpha$ sit τὸ νοος mentis ipsius,
S. tamen Scripturæ pluribus ejus sive actibus, sive virtuti-
bus, sive facultatibus passim applicant: in specie (α Cogni-
tioni). Dicitur enim $\pi\lambda\eta\rho\phi\sigma\alpha$ γνωσεως sive συνεσεως Col.
H. επι exundans quidem εἰς πάντα πλευτον επιγνωσεως τὸ μυ-
στηρια; sed simul annexum habens τὸ σερεμα της εἰς χρι-
στον πιστεως, atque opposita τῇ πειθανολογιᾳ ὑ. 3. 4. (β Fidei
dicitur enim $\pi\lambda\eta\rho\phi\sigma\alpha$ πιστεως Hebr. X, 22. excludens con-
cupiscentias, imaginationes, vanasque ratiocinationes,
Christo Salvatori tuto innixa ὑ. 21. in cuius sanguine est
 $\pi\alpha\rho\pi\sigma\alpha$ introeundi in sancta ὑ. 19. (γ Spei. Dicitur enim

 $\pi\lambda\eta\rho-$

πληροφορία τῆς ελπίδος αχρι τελεσ Hebr. VI, 11. innixa dupli immutabilitati promissionis scil. & juramenti Dei ψ. 16. & excludens dubitationem, metum & hallucinationem, ceu ἰσχυραν παρακλησιν εχων ψ. 18. plenis ad metam vocationis supernæ ceu portum salutis æternæ alis velisque volat, ut hinc πληροφορία sit: Mentis de voluntate Dei certissime informatæ, & plenissime persuasæ, Salvatori denique tutissime confisæ, posthabito omni impedimento, ad metam vocationis supremæ intrepida latio.

§. XIII.

Qualem hic requiri πληροφορίαν, præter id quod ad §. X. dictum, patet ex eo quod πληροφορυμένος opponitur ψ. 23. τω διακρινομενω, ut ille simul jubeatur res suas πεπληροφορημένας habere Luc. I, 1. in cuius experimentum ipse Apostolus suam in D. J. Christo πεισμονην, plenam persuasōnem ψ. 14. interponit. Quo ipso sensu etiam supra Rom. IV, 21. τὸ πληροφορειθαι videoas ipsum usurpare; ubi Abrahami πληροφορίαν deducit ex ενδυναμωσει τῆς πιτεως, eamque & junctam τη δοξᾳ τω θεω, & oppositam τω διακρινομενω τη απιστᾳ ψ. 20. Quin ubi de S. ministerio vel πληρωσις, vel τελειωσις, vel πληροφορία usurpatur, ut 2 Timoth. IV, 5. & 17. Act. XVII, 25. Rom. XV, 19. Col. IV, 17. &c. non vagam sensus abundantiam, sed potius sine tædio, murmure, contentione &c. alacrem, promptam & strenuam corde minime fucato omnium ejus partium & graduum expletionem notat, desumptam ex stricta ministerii Levitici lege; ubi ipsa sacerdotum consecratio dicebatur מְלָאת יְהוָה Exod. XXIX, 9. & 2. Chron. XXIX, 31. Nam & manus consecrandi, partibus agni immolandi implabantur, unde agnus dicebatur אֵיל מְלָאת Ex. XXIX, 22.

& tum

& tum jure perpetuo quoad omnes ministerii partes quasi implebantur, & natura muneris in donis Deo, hilari ac prompto animo offerendis consistebat. Conf. Luc. I, 23.
επλησθησαν αι ημεραι λειτουργιας.

§. XIV.

In Vet. Testamento τας LXX. Voce πληροφορειας non nisi semel usos offendimus, idque Eccl. IIIX, 11. ubi ista: עַל כֵּן מְלָא לְבִבְנֵי הָאָרֶץ נְהָסָתְּ לְעֹשָׂות רֹעֶה τυπος επληροφορηθη קاردια νιων τα ανθρωπα εν αυτοις τα ποιησας το πονηρον., ubi ut videre est το לְבִבְנֵי מְלָא redditur επληροφορηθη καρδια; retenta quidem eadem quae in Nov. Test. occurrit emphasi, licet res ipsae sint prorsus adversae; nam in Nov. Test. πληροφορια uti observamus, est fiducia filiorum Dei, qua inter omnes hujus mundi fortunas, qua bonas, qua medias, qua etiam malas, fiducialiter, & intrepide feruntur: Contra hic hominum αθειζοντων, ex impervestigabilitate providentiae Dei, qua malis vel non protinus, vel etiam simpliciter in hac vita mala tristia non accidunt, orta temeritas, dicitur πληροφορια; frustranea namque illis est praceptorum intimatio, poenarumque fulminatio; exemplis scil. & eventis aliorum fatalibus aliquid fluctuntur; quae si defint επληροφορηθη καρδια, ut intrepide ruant in scelera quavis; quale opus ipsi satanae attribuitur Ador. V, 3. επληρωσε καρδιαν, contra quam Caleb Num. XIV, 24. יְמָלֵא post Jehovam. Ex quibus (ut prætervehar occasione τα Μλα, in salutatione Angelica Luc. I, 28. non satis provide το κεχαριτωμενη Interpretes, Syrum, per ملائكة, Arabem per ملائكة, Persam per جن Vulgatum, plena, scil. gratia reddidisse; idque non tantum contra rationem & experientiam, sed & contra mentem tum An-

C

geli

geli ψ. 30. εὐρες χαριν, tum ipsius B. Virginis ψ. 48. 52. 53. tum ipsius Spiritus S. Eph. I, 6. εχαριτωσεν ημας Conf. Ps. XVIII, 26. ubi verba: חסיד התחסר סע LXX. reddunt: μετα κεχαριτωμενα χαριτωθηση) tum quid sit πληροφορια. tum quanta hic sit ejus necessitas patet.

§. XV.

Postulatum. Quam ut obtineamus, conscientiam Deo veritatisque devotam adhibeamus. Quod euidem non tam meum, quam naturae ipsius, quæ nos rationales esse voluit, postulatum est; & ipsius Salomonis postulantis cor tuum Prov. 2. imo & Apostoli jubentis πληροφορεθαι εν τω ιδιω νοι Rom. XIV, 5. vss videtur esse à γενε & significare, quod in nobis est in perpetuo motu & actu. Syrus habet צדקה, quod cum טרע idem est, tralato à LXX. per συνειδησιν Eccl. X, 20. Arabs عدالة à rad. عدل, quod non tam ipsam conscientiam, quam operationes magno inde molimine profectas notat, quo sensu usurpatur de resurrecturis Alcor. surat. ظم لتنبون بما عملتم: الْتَّغَابُونَ: i. e. tunc narrabis, quod feceritis. Alias autem reddere solet tum قلب quod affine Rabbinorum των κολλυβων five κολλυβως, necessarium scil. των תרומות Exod. XXX, 14. per legis peritorum αισχροκερδιαν additamentum & quasi corculum, quare mensa των κολλυβων subversa Matth. XXI. Joh. II. tum לב à الْبَرَبِيلُ quod cum Hebr. לב & idem prorsus est. Quæ nomina generalia licet, (nam peculiare non habent) in S. Literis tamen, ut intellectum theoreticum, ita & carneam illam massam, fontem sanguinis in animali, rarissime significant; frequentissime autem actionum moralium affectibus junctarum principiū; unde Lebbæus nomen unius Apostolorum, qui antea Judas

Judas dicebatur, quo nomine ob Iscariotam odioso facto, ab eadem rad. יְהָה sono variante dici Thaddæus voluit; ne vero nomini Judæ præjudicaretur, quia Gen. XLIX, 9. Juda dicitur לְבִיא, hinc etiam Lebbæus quasi cordatus & animosus dictus est. vid. CHEMN, Harm. E. Cap. 50. & GLASS, Philol. S.

§. XVI.

Sua quidem natura, *conscientia* esse debet lux Dei juxta illud: נֶר יְהוָה נְשָׁמַת אֲדֹנָיו Prov. XX, 27. at nunc sibi relicta eos non nisi parit abortus, quos Rom. I. à §. 21. ad 32. habemus. Jactatur etiam à Christianis sæpius præjudicium, & temeritas sub titulo conscientiæ, unde nascuntur odia funesta, & quæ non lerna malorum! eidem enim principio se innixos arbitrantes, tam agens, quam patiens grandia præstant; si quæras de causa, securus uterque, patiens justitia causæ fatus, latus patitur: agens æquitate facti confusus exultat, nec tremendum judicii divini tribunal expavescit; quis vero indignum non censeat, vel pro errore severa pati, vel veritatem cælestem non erubescat persequi! Quodsi Paulum adhuc Pharisæum interrogasses, ecquid ecclesiam persequeretur? vel Judæorum primores crudeli dominum gloriæ morte perimentes? proculdubio bonam prætendi conscientiam audivisses. Cur ergo quod Apostolus factus, utriusque facti atrocitatem examinans, negat ex conscientia, sed potius ex turpi & præjudiciosa ignorantia, adeoque temeritate fecisse 1. Tim. I, 13. 1. Cor. II, 8. quæ corrigi & poterat, & debebat ex signis temporum Matth. XVI. Luc. XII. jam prædelineatis; integrum enim nobis, si bona nostra nossemus, Deus tribunal ac forum soli, agens vice fori poli reliquit: quia (α adest, præter

C 2

ver.

verbum scriptum, in nobis norma sive lex Dei, συντηρησις scil. veritatum qua theoreticarum, qua practicarum seu totidem regularum in τω γνωσω τας θες Rom. I, 19. & τω εργω νομος γραπτω εν ταις καρδιαις Rom. II, 15. adest (β Testis, si quid juxta aut contra veritates illas agatur, jam συνειδησις excusat vel accusat Rom. I, 20. Sed (γ etiam judex quia mox praeunte accusatione, vel excusatione, pro ratione commissi sententia damnans, vel absolvens servetur Rom. II, 15. Tum (δ amicus latet sententiæ congratulans, vel carnifex; Surdo verbere cadens - - occultum quatiante animo tortore flagellum, ut Juv. loquitur; Sic omnia, tum pro nobis, tum contra nos, media juridica adsunt in conscientia.

g. XVII.

Cum ergo vel ipsum *conscientiae* nomen in omni penne lingua ac gente dicatur, à *scire*, & processus in ea iudicibus adeст, in teste scientiam imprimis requirens; sequitur, nos conscientiæ ut testi maximopere esse commissos; ad cujus rectam, bonamque testificationem, ut certa requiritur scientia, ita eam ad omnes conscientiæ actiones ingeminant Apostoli 1. Cor. X, 15. Eph. I, 17. 1. Pet. II, 19. 1. Cor. XI, 28. 1. Joh. IV, 1. 2. Cor. IV, 2. &c. In specie autem notitia voluntatis divinæ, quia non solum, quod & quid agamus, sciendum est, sed quam maxime cur hoc agamus, idque cum interna nostri convictione & sensu ab eo, qui Dominus est dependentiæ; qui quia in Religione solus Deus est. Esa. XXXIII, 22. Rom. XIV, 4. 1. Cor. VII, 23. Jac. IV, 12. ejus hic solius voluntas conscientiam obligat, ceu qui solus secreta ejus nosse, iisque leges ac limites ponere, & molimina recto tramite decurrentia, aut exorbitantia,

tantia, vel deficientia observare potest; nec tacitus ipse conscientiae sensus molimum factorumque suorum; quemquam alium attendit, expectat aut expavescit judicem; cuius obligationem ut nemo solvere potest Act. IV, 19. & Cap. V. 29. ita ad eam præstandam sensu quodam inevitabili ferri nos sentimus, quoties eam attendimus; quæ voluntas, cum in natura & Scriptura constet esse revelata, ita & obligationis hujus natura indidem petenda; & sicut actus conscientiae tres, tribus Syllogismi partibus recte conferri possunt, ita & excessus ac defectus obligationis præstite ad modum errorum Syllogismi adverti; vel enim contra expressam normam, regulam sive legem, vel contra materiam, sive doctrinam erratur, & error ex pravo nexu præmissarum, illic quidem, quia lex expressa est facilis, hic vero ob materiam non tam liquide expressam obscurius, (unde & judices graviores) colligitur; & si res ipsa æqualibus æqualis non censeatur, naturalis non esse nexus rem inter ac judicium. Imo ne plurium quidem consensus rem absolvet, cum etiam eorum confessum errori obnoxium novimus. Sed causa rationalis est querenda, ne præjudicium conscientiae nomine falso titulatum obligare prætendatur; quo in casu summum est subsidium, amor rectæ rationis, sive virtutis & veritatis, ut de quo clarius & certius informati fuerimus libentes recipiamus, tuni ut brutos impetus Psal. XXXII, 9. evitemus, tum ut viam της Φανερωσει της αληθειας προς συνειδησιν 2. Cor. IV, 2. pandamus, ceteroquin in callo præjudiciorum harenti, nec ad ipsam conscientiam penetranti.

§. XVIII.

Non igitur conscientia hac parte data est in judicem supremum,

C 3

mum, cum ea plurima in mysterio patris & filii attingere non possit; imo ubi illa proponuntur conscientiae non illuminatae effectum fortiri minime possunt, quamvis ea non sanæ rationi, sed inclinationibus & ratiocinationibus naturalibus tantum repugnant; necessitas tamen ejus summa est, cum lumine istius mediante homo de γνώσει τοις θεοῖς, & quod in verbo ejus revelatur, ceu sapientia Dei convincitur, & voluntatem Dei in ea suadet & amplectitur, & sic fides corde ad veritatem diligendam, per Sp. Sanctum purificato producitur: non quidem hic ex se quicquam comminiscendo, quo nitatur ut judicio proprio, sed auditum, visum perceptum &c. ad conscientiam ceu testem recti & pravi, testem ejus, quod facimus, & quod in nobis est, testem etiam connexionis, quæ est inter vera referendo; sic leges conscientia non fert, sed latarum æquitate perpenfa, per οὐολογιαν πιστεως istis acquiescit; nec autoritate sua præcipit, sed monita de præceptorum convenientia, alterius autoritati se subjicit, nec pro norma se obtrudit. sed stricturarum luminis proprii defectum, & pro ulteriore indigentiam advertens, extrinsecam etiam lucem admittit; ut sic vis ejus testificans potior sit. Ad quam rite obtinendam, duo illi conscientiae oculi, inquisitio nempe & amor veritatis, ubique fere in S. Literis commendantur. *Inquisitio* quidem, quoties seu publica, seu privata legis, vel S. Scripturæ lectio, auditio, meditatio, scientia, intelligentia, scrutinium, expositio &c. jubetur vel suadetur. *Amor* item quoties verbi Dei vel gratiæ suavitas sub nominibus hieroglyphicis, mellis, lactis. vini, favi, auri, argenti, gemmarum, & sub Parabolis denique thesauri in agro defossi, margaritarum pulclarum Matth. VII. drachmæ de-
per-

perditæ, Luc. XV. &c. venit. Necesitas porro tum in candlebro templum perpetim illuminante, totiusque domus Dei illuminationem significante Zach. IV, 1. Apoc. I, 12. 20. tum lucis primæve creatione, ad quam omnia sua opera Deus in natura producens, innuit omnia in mundo gratiæ ad lumen legis ac voluntatis suæ fieri debere Conf. Rom. XIII, 12. 13. 14. Eph. V, 8. &c.

§. XIX.

Principiis quibus sequentia sunt innixa positis, jam ad ea propius accedamus; qua in re intra tres tantum propositiones nos arctandos sentimus, idque attendentes, sive naturam & usum εγγεαΦου πληροΦοριας i. e. sive metaphoram navis à portu solventis, per medium tendentis, & in statione metæ conquiescentis; sive τριχοτομιαу illam, qua πληροΦορια dicitur in S. Script. Συγεσεως, Πισεως & Ελπιδος; sive tria Christi D. officia προΦητικου illuminans ac docens, Ιερατικου reconcilians & redimens, & Βασιλικου gubernans ac salvans; sive denique ipsum Apostoli, doctrinam theoreticam totius Epist. ad Rom. concludentis επιΦωνημα Cap. XI, 36. quo afferit: à Dco per Deum, & ad Deum esse omnia; qui tres termini non ad dona solum gratiæ, sed ad totam etiam doctrinæ salutaris, de qua hactenus egit dispensationem commode referuntur. Quia vero & res sese offerent morales, & simul adversariorum doctrinæ, genii-que varietas, nequaquam hic Geometrica illa, brevitas & simplicitas sperari vel expectari potest; ut ut vero argumentatio fit πολυτροπος & diffusior; inerit tamen illi vis επισημονικη, hic præprimis necessaria.

§. XX.

PROPOSITIO NN. Principium veritatis salutaris soli
Prote-

Protestantes illibate tuentur. DEMONSTR. Religionis γνησίως christianæ principium ac fundamentum esse veritatem salutarem dicit *Defin. I.*, eamque immediate divinæ originis ex *Defin. II.* quæ in genuino suo sensu est tantum salutaris per *Axioma I.* ut necesse sit eos tantum, qui eam & vere immediateque divinam & in sensu genuino tuentur, tueri illibate veritatem salutarem; quod quia de dictis tantum verum est; sequitur eos principium Religionis ac veritatis salutaris solos illibate tueri. In probando assumpto cardo hujus Demonstr. vertitur. Quo observo (απρολυψιν esse nobis innatam, & praxi etiam omnium impostorum probatam, Religionem veram auctoritati humanae nullo posse modo inniti, sed divinam prorsus ei requiri; nullus enim impostorum unquam nisi praetensa Dei auctoritate, leges ac Religiones obtrudere, vel ipsis subditis, tanto minus æqualibus aut superioribus fuit ausus; sed humana semper suspecta verentes, revelationes ac colloquia divina finxerunt. Ne mirare Hesiodum cultum Deorum propinaturum, colloquia & εμπνευσιαν filiarum Jovis fingentem Θεογ. Ὡ. 30.

Ως εφασαν καυραι μεγαλος Διος αρτιεπειαι
Και μοι Σκηνητρον εδον Δαφνης εριθηλεος οζον
Δρεψαθαι Θηητον. Ενεπνευσαν. Και τ'αλλα. i.e.
*Sic dixerunt filie Jovis magni veridicæ,
Et mihi sceptrum dederunt, Lauri perviridis
Ramum, decerpere mirandum. Inspirarunt &c.*
Nam ipse vilis opilio omni prorsus vel apud æquales, tanto magis superiores autoritate carebat.

§. XXI.

Sed ipsos Regios Principesque viros, cætera autoritate graves

graves perpende: *Lycurgum Lacædemon. Principem & legisl.* sua secus autoritate ad æquitatem & fidem legum à se latarum subditis probandam uti non ausum, quam prætexens se cum Apolline & colloquia habuisse, & simul leges ab eodem accepisse DIO. Sic. Lib. 1. *Mincēm Cretæ Regem, in eodem casu nono quovis anno Jovem ut doctorem in antro montis Idæ se convenire jactantem juxta Nom. Odyss. τ.*

*Τοισὶ δὲ εὐτὸν κυωσσος μεγαλη πόλις, ενθα τε Μίνως
Ευνεώρος βασιλεὺς Διος μεγαλε σαρισης. i. e.*

Apud eos erat Cnossus magna urbs ubi Minos

Regnabat, nono quovis anno cum Jove M. confabulans.

*Numam item Pompil. Religioni Romanis suis tradendæ fidem conciliaturum, cum Nympha Ægeria Dea grata Camænis, nocturna commercia comminiscentem FLOR. Lib. 1. Muhammedem denique, quis non audivit centonem illum Judaismi, Gentilismi & Christianismi eo persuasissimè stratagemate, ut columbam grana ex auriculis suis sumere adsuerceret, ac sub eo prætextu inspirationes cœlitus acceptas fingeret. Similia de Zamolxi, Zatrauste &c. vid. ap. DIO. Lib. 1. ut maneant Cecrops, Solon, Æsculapius, Pan, Priapus, Prometheus, Radamanthus, Æacus, Perseus, Orpheus, Aristæus, Musæus, Eumolphus, Tiresias &c. Gentilium legum Latores, non solum colloquia talia fingentes, sed & alia legislationis Mosaicæ vestigia aperta relinquentes, v. gr. duræ Rhadamanthi leges, quid aliud, quam duræ leges Mosaicæ. Cum Apolio fugato Saturno fertur *victoris laudes concinuisse Jovis, an alias quam quod habe-**

D

mus

mus Exod. XV. originis? Cum Pan, Apollo, Bacchus, Mercurius &c. bicornes finguntur. OVID. Fast. 5.

*Sacraque multa quidem, sed Fauni prima bicornis
Has docuit gentes alipedisque Dei. Origo petenda
ex Exod. XXXIV, 30. וְרָא כִּי קָרְבָּן עֹז פָּנֶיךָ - quæ Arabs ευθανάτικως
habet: دُبُّر دُبُّر وَجْهٌ كَثِيرٌ i.e. multiplicatus est splen-
dor vultus ejus. Sic Thiresias post mortem etiam adeo
clarus & honoratus, ut Ulysses eum consuleret, juxta id
Callimach.*

*Kαὶ μόνος, εὐτε Θεον πεπνευμένος εν νεκυεστε
φοιταστει μεγαλω τιμως αγεσιλα. τατ' εῖ.*

*Et solus postquam obierit, sapiens inter mortuos
Itabat magno honoratus Plutoni. Legum Mofai-
carum post excessum etiam ejus, non modo superstitum,
sed & perpetuo consulendarum apertum monumentum.
vid. Huet. Demonstr. Evang.*

§. XXII.

Sed & expressæ prostant hac in parte Ethnicorum con-
fessiones, ut Simonidis illa : *De rebus, quæ præter natu-
ram soli Deo credendum. Jamblici: Constat facienda (adde
& credenda) esse, quæ Deo grata sunt, at profecto non
possunt illa cognosci, nisi ab eo, qui Deum ipsum audiverit,
aut arte aliqua edocitus fuerit. Alpharabii Arabis : Res
divinæ & pia fide credibiles, altiorē quam cæteræ gra-
dum obtinent, & quia ab inspiratione divina procedunt, &
quia debilior mens hominis & tenuior ratio, quam ut ad
eas attingere possit &c. In quibus præterquam, quod ni-
hil contra Esaiam Cap. XL, 13. & Paulum Rom. XI, 34. &
Petrum 1. Pet. I, 12. manifesta etiam est divinitas veræ Reli-
gionis, in qua, ne ipsi quidem Ethnici se ab humani pe-
ctoris*

Etoris oraculo regi passi sunt, sed divinam huc revelationem requisiverunt. Nec in hoc tam varii ordinis, ætatis, Sectæ ac Gentis homines conspirare potuissent, nisi ex anticipata & per autorem naturæ indita, licet dein male applicata haussissent προληψια. Etsi enim satanam illusisse dixeris, res redibit eodem; cum omnis etiam ejus πολυπραγματεια eam conscientiis inferre vim non potuerit, ut omnem numinis sensum tolleret; ergo per καιοζηλιαν usum ejus, ut scil. ipse Deus coleretur, intervertere annus fuit; non obscura interim relinquens vestigia Religionis ex revelatione divina petendæ; nec enim cultus Dei esse potest cultus verus, sed potius contemptus, si voluntati ejus non sit accommodatus; at voluntas ejus non ex conjecturis nostris, sed ex revelatione ejus patet; idque intendunt Prophetæ & Apostoli sex centies τὸ יהוה אמר | נא | אָלֹהֶם | λεγει κυριος &c. ingeminantes. Apostolus noster: Εξ αυτοῦ παντα.

§. XXIII.

Quod autem voluntatis hujus revelatæ sive veritatis salutaris principium in sensu genuino soli propugnemus, adhoc obs. (B. Axiom. I. monitum, nempe sensum ejus genuinum esse respondentem intentioni Dei, ille plenius erit: qui conscientiæ voluntatis, veritatisque divinæ studiosæ S. Literarum terminos, phrases, paralleliasque evolventi; Nexus item antecedentium, ingredientium, consequentium & scopi conferenti; atque ad analogiam fidei, animo devo-to, in timore Dei examinanti se se offert. N. Necessaria est illa terminorum &c. ceu totidem thecarum hujus gladii spiritus Eph. VI, 16. evolutio; non quidem spiritu Judaico, vel apiculas ejus venando, ut Rabbinicum diverbi-

אין בתרזה אפִילוּ אותה אחת שאין הרוּם חלוּם
um sonat: vel novitates & simul vanitates conf. Act. XVII, 21. in
האַסְטָרֶה לא רבר חרות כל היָם בבֵית מִרְשָׁת i. e. Annon res novae quotidie in domo scholæ?
Vox S. Scripturæ 2. Par. XIII, 22. & Cap. XXIV, 27.
ut & vetustis Judæis boni sensus est; licet apud degeneres
hodiernos sit ex iis quorum vetus interiit ætas; olim enim
sedulam, sagacem & accuratam veritatis inquisitionem,
eamque cum assecutione ejus conjunctam, sive copulam
conatus & eventus significabat; uti נִקְשׁוֹת laqueos tendere
Psal. XXXVIII, 13. sed נִקְשׁוֹת illaqueare Deut. XII, 30. Sie
ערְבָּר orare, at נִעְתָּר insuper exorari; ita Syris אַדְרִים &
Arab. طَرَس propriæ cribrare & ventilare, tralate autem in
res necessarias & intricatas accuratius inquirere, unde locus
inquisitionis مَلَائِكَة; & hinc Enochus ex eadem, ut tra-
ditio ipsorum fert inquisitione dictus est. Ita ha-
bet Autor JUCHASIN. p. 134. הנִזְקָדָר אשר נִקְרָא אַדְרִים והתחילה
לחבר ספריָה כתכונה
i. e. Hanoch, qui dicitur Edris in-
cepit componere libros Astronomicos. Cui suffragatur BEI-
DAVI Comment. Arab. in Surat. Alcor. de Maria pag. 525.
خنوح هو ادريس اذن بدلکی اغترة درسه وان
تعالیٰ بازیل حلیہ ذلتین صحفة وانا اواطکون
حن بارقلم ونظر یعنی سلم الازجوم اوالصحاب.

i. e. Enoch Edris appellatur propter multiplex studium;
demisit enim ei altissimus triginta volumina, refertur etiam
ille primus Calamographus, Astronomiæ & Arithmetice
studiosus. idem KIRCHER. in Oedip. I. 66. Adeo ut
Arab. ادریس Syr. لاوی، Chald. ספרא Hebr. דרשן
Græc. συγχρητικος synonyma sint, & pleraque in 1. Cor. I, 20.

ii

in Polyglottis comparent, nisi quod Arabs habeat
فَكُلُّهُ مِنْ كُلِّهِ à rad. **فَكُلُّهُ** candem evolutionem & inquisitionem sedulam significante.

§. XXIV.

Hanc autem requirit, tum natura conscientiæ, quæ non agit secundum naturam suam, nisi agat, cum & ex scientia; tum natura mentis, cuius facultas primaria, tum quoad verum, tuu quoad bonum, eorumque affinia & opposita, Intellectus est; frustra enim suasio vel disuasio, ni natura rei vera primum apprehendatur, & si prius eat in assensum, nihil vel ratione, vel laude dignum præstiterit; tum natura relationis, veri, bonique &c. ad mentem & conscientiam, quæ naturaliter vero, bonoque recte affectis, delectatur, obscuro autem, falso, iniquo &c. angitur; tum natura S. Scripturæ, quæ lux, veritas, lucerna &c ad intellectum naturaliter relata; tum natura Religionis, quæ λογικὴ est, adeo ut necessario à prima τὸ λόγος rationis, facultate incipienda sit; tum natura omnium in Religione actionum, ubi nullus esse debet impetus brutus. non ἀπροσδιογυστὰ sunt verba R. Samuelis in Habac. I, 14.

במה נמשלו בני ארם כבני חום לומר לו מה רנים שביהם כיוון שעולין ליבשה סיד מתיים אזי בני ארם כיוון. שפירושין מרבי תורה ומפני הטעות סיד מתיים. i.e. Quare comparantur filii hominum piscibus maris? ut scias sicut pisces educiti in terram statim moriuntur, ita homines cum separant se à verbis legis & præceptis statim emori. Quam obrem veritas naturæ proprietatumque rei ex verbis five terminis &c. S. Scripturæ intellectui primo ostendenda; ut sic intellectus face veritatis ducat voluntatem, ne contra voluntas brutum & non intelligentem rapiat intellectum.

D 3

§. XXV.

§. XXV.

*Nexuum 2. Investigatio atque collatio; nam thema quidem simplex, veritatem ipsam rei dicit, at eam per se non determinat vel applicat, sed in genere subsistit; Nexus ratio ergo eam determinet, & tum veram significacionem, tum rectam limitationem, tum etiam debitam collocationem innuat, opus est; est enim veritas salutaris & evangelica, opposita cum deceptionibus humanis, tum legalibus umbris, sicut Deus, mediator, baptismus & fides Eph. IV. singulariter unica; unde est, quod sicut ὁ Αρχαγγελος & contra ὁ Διαβολος, sic pluraliter ἡ Αληθεια non reperiatur, aperto quoad capitalem ac fundamentalem veritatem unicitatis indicio; ut quamvis articuli ac ramuscui ejus sint plurimi, sibi tamen & capitali veritati perpetuo ut mellis aut olei guttae coherentes; vel potius ut cinni catenæ δεσμω αβιασω innexi, quare & ανατομιαν imo ορθοτομιαν 2. Tim. II. 15. requirunt. Nec est credibile Spiritum S. cœu testimonium Jesu Apoc. XIX, 10, à quo Prophetae Φερομενοι locuti sunt 2. Pet. I. 21. Apostolique afflati, & in omnem veritatem ducti Joh. XVI. Actor. II. ut quod prius dixit, vel oblitum fuisse, vel amplius nihil attendisse. Contrarium evincunt omnes Novi Test. scriptores, impri-
mis Epist. ad Hebreos, ubi natura ac dignitas, nec non li-
bertas Novi Test. docetur ex ritibus legalibus Veteris Test.
& Apocalypsis, ubi tota fere Ecclesiæ Novi Test. facies ex
Hierosolymæ, Templi ac ministerii ejus intuitu depingitur.
Quali συμβιβασει & ipse Christus D. usus est Luc. XXIV,
44. & Apostoli Act. IX, 22. & Cap. XVI, 10. & eam Eccle-
siis demandarunt Col. II, 2. & Cor. II, 13. ubi συγκρισει
πνευματικων; & particularia quilibet scripta indigent; ceu
quorum*

quorum scriptor certam semper scribendi rationem habuit; cui doctrinam qua theoreticam, qua practicam, à se perscriptam accommodavit.

§. XXVI.

Insuper §. *Analogia fidei* attendenda juxta Rom. XII, 6. quæ & quod Apostolicum symbolum non sit, ceu quod hoc tempore necdum exstitit; & quidnam sit nom obscure hinc & aliunde colligi potest; id enim esse debet, quod mature & antequam Paulus Romanum venisset aut scripsisset, & Acta etiam Apost. à Luca perscripta & promulgata fuissent, exstirit; jam enim *αναλογία πιστεως* probe nota Romanis supponitur, quo tempore nullum ad eos N. Testamenti scriptum penetrasse constat; quod et si constaret, non tam *αναλογία* quam *αυτοτης* esse ac dici deberet. Quare, esse debet ea doctrinæ in Scriptis Veteris Testam. pars, quæ Iesum Christum prædelinearunt per passiones consummandum salutis autorem; nam cum omnis ratio carnalis gloriosum expectaret Messiam, cui fastui & ipsi Apostoli diu inhæserunt ante acceptum Spiritum S. Contra Deus, jam in Paradisiaco illo *προτευαγγελιω* Gen. III, 15. & passiones ejus & victoriam delineavit; quod ævo Jobi jam pro דבר שרש habitum Cap. XIX, 25. 29. Esaiæ autem *בְּחֵן בָּנָת יִקְרָת מָסֶד* Cap. XXVIII, 16. Coll. Psal. CXVIII, 22. Matth. XXI, 42. Act. IV, 11. Rom. IX, 33. I. Pet. II, 6. Nec aliud Christus D. declaravit Matth. XVI, 16, 18. coll. ¶. 21. 22. 23. Hoc ipsi Prophetæ semper attenderunt, ceu de quo Spiritus Christi in iis *προμαρτυρευον* I. Pet. II, 11. 12. Conf. Luc. XXIV, 27. 44. Act. X, 43. & Cap. XV, 15. Rom. III, 21. & Apostoli vid. Act. II, 23. 24. & Cap. X, 39. 40. & Cap. XVII, 2-3. & Cap. XVIII, 28. & Cap. XXVI,

XXVI, 22. 23. & Cap. XXVIII, 23. & 1. Cor. II, 2. & Hebr.
II, 10. ut digne Θεμελιον audiat 1. Cor. III, 11. 12. & Θεμελι-
ον των αποστολων καη των προφητων Eph. II, 20. & λογος πινος
καη πασης αποδοχης αξιος 1. Tim. I, 15. & iterato Tit. III, 8. &
tertio 1. Tim. IV, 9. ubi loquens de pietate, manifesto at-
tendit mysterium pietatis, quod statim dixerat συλον καη
εδραιωμα της αληθειας v. 15. 16. Capitis III. Neque enim ad
sobrietatem, vigilantiam aliasque virtutes excitare poterat,
si ecclesiam istis elogiis laudasset; tum enim regeri poterat:
si συλος καη εδραιωμα της αληθειας sit, remanere, eam
veram, et si socordes ac scelerati sint ministri; nec vis της
και ordinaria ac naturalis statim in fronte v. 16. perire debet
aut potest; præsertim cum συλος & εδραιωμα superioribus
copulata non sint. Imo nec v. sequ. initium scil.
Cap. IV. vel adversative vel à defectu fidei recte inciperet,
nisi plenum fidei objectum jam præcessisset; quin imo di-
ci debebat, non à fide, sed vel ab Ecclesia, vel à pietate
aliquos deficere; à fide autem deficit, qui capitalem &
fundamentalem veritatem abnegat; & insuper mysterium
ipsum pietatis, mancum (abstracta scil. veritate) daret, quæ
nisi animetur à veritate, non pietas, sed larva solum, si
non impietas erit. Ex respectu hujus εργης (שׁרֵשׁ) ac θε-
μελις dicuntur fideles εργιζωμενοι καη τε θεμελιωμενοι καη επ-
εικαδομιγμενοι εν χριστω Eph. III, 17. Col. II, 7. Huicque
analogia tota salutis doctrina, qua theoretica, qua practi-
ca ostenditur esse αναλογος in Epist. ad Rom. à Cap. III. &
sequ. ita fidelium conversatio & passiones 1. Pet. II. &c. quin
& αλλως εχοντα repugnare, ut 1. Joh. IV, 3. de Antichristo.
Christum in carne venisse negante; quod non tam verbo
ille dicit, nec enim sic sedere in templo Dei posset, contra
2. Thess.

2. Thess. II, 4. quam factio, se suaque iis, quæ conveniunt temporibus, quibus Christus erat *ασαρχος*, quæque adeo præterierunt. 2. Cor. V, 17. tutans.

§. XXVIII.

Quæ 7. dum fiunt *in tunc* Domini, qui est initium sapientiæ, veræ scilicet & salutaris teste Jobo Cap. XXVI, I, 28. & Davide Psal. CXI, 10. & Salemone Prov. I, 7. implorato Spiritu sapientiæ & revelationis Ephes. I, 17. cætera verbo huic alligato Esa. LIX, 21. qui audienti, legenti, meditanti nebulas abspergit Psal. CXIX, 19. studium excitat Act. XVI, 14. & sic in cognitione veri *οδηγησε* Joh. XVI, 13. præprimis, cum hac fiunt veritatis non solum cognoscenda; sed & vita exprimenda gratia vid. Jch. XIII, 17. Deus enim sic se quærentes nunquam metuere jussit, repulit aut frustratus est Esa. XLV, 19. Sed potius exaltandum dixit ad se recurrentem Prov. XVIII, 10. & beatum Psal. II, 12. & esurientem ac sitientem justitiam insuper saturandum. Matth. V, 6. & immutabili suæ promissiōni, immutabile juramentum superaddidit Hebr. VI, 18. ad hoc ut *πληροφοριειν* & *παρακλησιν* *ισχυειν* habeamus; quin imo corda justorum hebetantibus severas interminatus est minas Ezech. XIII, 22. Conf. Cap. XXXIV, 2. 3. 4. §. & Zach. XI, 16. 17. & Prov. XXIX, 25. & perditionem, evangelium obscuritatis postulantibus 2. Cor. IV, 3. 4. coll. 1. Cor. I, 18. Quibus perpensis, quid conscientia Deo, veritatique devota de sensu S. Literarum genuino dubitare potest? cum etiam, *sic eo pervenitur, ut, quod iuravit Apostolus, eodem canone incedamus*. Phil. III, 6. Etsi vero etiam sic δυσνοητa quædam supermaneant, nullus tamen Papa ea solvit, vel solvere cum successu tentavit: *Eccur ergo Roma petenda!*

E

quoad

quoad infideles enim , impios & hypocritas, semper in eccllesia ceu Zizania futuros, vel ut spinas in oculis Israëlis Jof. XXIII, 13. Conf. Matth. VII. & XIII. & XVIII. & Act. XX. & 1. Cor. XI. &c. finis contentionum , nec sperandus, nec expectandus unquam.

§. XXIX.

Hæc jam omnia nos nostrosque fecisse & facere, quo ad omnes fidei nostræ articulos , si ferret instituti ratio, in proclivi esset demonstrare ; ast quoad hoc principium ad eoque assumptum, probandum : Testetur (a experientia, collatio nempe seculorum præteriorum, quibus SIGONIO teste de Seculo IX. Nulla alia fædiora & tetrica, vel principum nequitia, vel populorum insanias, in tota antiquitate reperiunt tempora , & BARONIO de Seculo X. Asperitate ferre, & boni sterilitate, malique exundantis, deformitate plumbico appellato. & Autori Fascul. Temp. de Seculo XI. Tempus effæminatum incepit circa Annum D. 1000. in quo fides christiana valde cœpit decrescere, & à prisca virilitate declinare &c. Auguriis & beneficiis intendebant, & erat sacerdos sicut populus. καὶ τὸ ἄλλα. In quibus præterea nosse Latine suspectum erat, Græce autem & Hebraice prope hæreticum, ut Biblicum his temporibus studium jaceret fere sepultum ; reviviscens tandem in Valdensibus, non diffidente inquisitore RAINERO circa Annum 1150. & Ludovico XII. Rege Galliæ, se suoque reliquo populo Valdenses meliores judicante. Eorum inquam temporum modernis collatio, ubi adeo exuberat cognitio verbi Dei, supra omnia à temporibus Apostolorum Secula, id que inter omnes propemodum gentes & linguas, præser- tim Europæas Tyrannide Papali liberatas ; non quidem quoad

quoad substantiam veritatis, sed quoad ulteriorem obscuratae dilucidationem, applicationem & vindicationem, ut argumentatio solum nova sit, at argumentum ipsum vetus. Quod nemo negare potest Spiritus Dei operantis & cœlitus effusi indicium esse, (imprimis quia occasio fuit ex vietiis sacrilegis & abominandis in ecclesia graffantibus, nec ipsis hoc adversariis dissidentibus ; totumque hujus molimentum contra omnem ανθρωπαρεσκειαν, solius veritatis, veræque pietatis studio) nisi qui & S. Scripturas neget esse ipsius Spiritus S. verba & insuper Spiritum S. Spiritum veritatis, intelligentiæ, revelationis, sapientiæ, cognitionis, fidei, timoris Dei, &c. sed contra : Spiritum insipientiæ, amentiæ, ignorantia, tenebrarum, errorum, mendacii &c. ore quam impuro, conscientia tam immunda & impia calumnietur.

§. XXX.

Testetur (β ipsius Concilii Tridentini tanta cum Paparum tergiversatione per 30. & amplius annos, fraudulenta dilatio, ejusque per urbes tantum Italiæ, cum plurimum Principum, Regumque pia vota, & insuper Papæ Nicolai constitutio, omnisque adeo ratio in Germania habendum exigeret, divagatio: scil. *non venit in lucem, qui mala facit, ne arguatur à luce Joh. III, 20.* Norant enim se suosque destitui armis Spiritus & verbi Dei, vel ex consilio Campanellæ Secretarii Papalis, diligens studium S. Scripturarum *Bellum Grammaticale* appellantis, & apud Jul. IV. Episcoporum suatum ruditatem, nostrorumque dexteritatem ingenue profitentis, ideoque sibi & metuentis, & congressum omnino disuadentis vid. SIXT. AMAMA Par. p. 201. & HOTTING. Thes. Phil. p. 145. nec de similibus dubitare li-

E 2

cet

cet. (γ Tempora ab initio Reformationis usque ad nunc, ubinam nostri latibula quæsiverunt & congressum מלחמות יהוה bella Ihesu detrectarunt aut reformatarunt? in quo colloquio securo comparere & rationem fidei suæ reddere recusaverunt? & ubi porro pudore suffusi vel convicti fuerunt? ubi est adversorum athleta, si vel Goliathus fuerit, de quo triumphatum non est? ut exclamare cum Apostolo nihil prohibebat: ubi sapiens? ubi scriba? ubi disquisitor Seculi hujus? nonne stultam fecit Deus sapientiam seculi hujus? 1. Cor. I, 20. at vero חן כי לשפט ה' כבוד Psal. CXV, 1. non enim manus viresque nostræ Psal. XLIV, 6 7. sed nomen tuum per arma Spiritus & vim verbi tui Eph. VI, 17. totum id præsttit! (δ Conscientia insuper Adversorum, inimici sunt judices Deut. XXXII. Annon quicquid illi boni, æqui ac divini S. Literis deferrunt, idem nos iis tribuimus, inque iis veneramus? & insuper annon omnes ejus virtutes, elogia, perfectiones &c. vere divinas, quibus Deum eas ornasse intelligimus, vel contra ipsos acerrime, & ad ravim, votis viribusque unitis propugnamus ac vindicamus? & ut sentimus, virtutem earum, intra simul & extra nos vere divinam, ita eas, ut donum θεολατον suspicimus cæloque locamus?

§. XXXI.

Loquatur (ε ipsa adversorum desperata causa, cum corum, qui diserte negant, se hunc vel illum fidei articulum, etiamsi sæpe in sacris monumentis scriptus extet credere. Socin. de Serv. part. 3. Cap. 6. & Smalc. in Johan. 1. Hom. 8. quique omnem suam industriam in refellendis aliis collocant, quæ olim praxis Manichæorum erat, suspecta merito AUGUSTINO de Util. cred. Cap. I. ut vel ipsa Catech.

tech. Racoviana universæ S. Scripturæ bellum indixisse videatur; adeo ut theologia ipsorum parum differat ab Ethicis Ethnicorum; tūn eorum; qui rejecto prorsus Gamalielis consilio Act. V, 38. 39. laudato; non solum ad minas, interdicta & verbera Synedrii devenerunt, sed & mille mortibus ad confessionem fidei Romanæ extorquendam sæviunt; nec tantum omni niſu lucem verbi Dei fidelium manibus exutere laborant, sed & Conciliorum, Patrumque veterum scripta vid. Anat. HEIDEGG. p. 649. & sequ. quin & ipsa S. Biblia temerare. Cum vero toti hanc lucem mundo eripere non potuerunt, perfectiones (adeoque naturam ipsius) divinitus illi tributas convellere, iisque ad unum omnibus exuere nituntur. Auditum quidem est Hæreticos de correctione S. Scripturarum (quæ vera corruptio fuit) gloriatos, & hunc unam, alterum alteram ejus perfectionem impetiisse; sed adeo universaliter omnes labefactatas, de nulla unquam usquam Hæreticorum colluvie auditum fuit; quod quid quæso aliud est, quam apertum universæ S. Scripturæ? quid? imo ipsi cœlo & Deo bellum indicere? Quam in S. Literas injuriam jam JRENÆUS, ceu signum causæ desperatæ & Heresios apertæ refert. Lib. III, 2. de Gnosticis.

§. XXXII.

Eiusdem in specie indicium est, dum 1. corruptionem fontium criminantur, quod si enim versiones creparent, jam plus largiremur; sed sic & Vulgatus caderet. Ast si omnia corrupta, quid cum salute christianorum agetur? nonne sola hæc sunt ἔματα ζωῆς αἰωνίας? Joh. VI, 68. annion ergo salus nostra hisce alligata? aut visne præter hæc eam αὐθεμάτι alligare Gal. I, 8. 9. annon alia quæcunque

E 3

jactare

jactare potes salutis media , sive traditiones , sive patres , si-
ve concilia & quicquid demum æque *αντίοις χερσὶ* fuere
tractata? conf. introd. SPANH. p. 117. & sequ. Pædantismus
est dicere : fontes corruptos , ut Vulgatus maneat ; nisi
enim idoneos adduxeris ejus rei testes , præterquam quod
à tali accusatione nec sol vel Deus in cœlo tutus esse pote-
rit ; accusatio hæc sine testibus erit mera tantæ molis ope-
ris criminatio. Fatendum quidem est per curam , vel po-
tius incuriam Curiæ Romanæ id fieri potuisse ; ast quia al-
terius Altiorisque providentia perpetuitas ejus suberat Esa.
LIX, 21. Matth. V, 18. Luc. XXI, 33. 1. Pet. I, 25. necesse fu-
it usque ad nunc , imo ad consummationem Seculorum in-
tegre perseverare ; adeo , ut si textus sit corruptus , Deus
falsus sit , fineque suo excidit ; debuit enim textus , testis
Dei esse contra populum Israël perpetuus , etiam in fine
dierum בְּאַחֲרִית הַיּוֹם Deut XXXI, 21. 26 29. qui dies
hodieri sunt , cum juxta Rabbinos : Mosen , Gerund. Ma-
nassen ben Israël . D. KIMCHIUM in Esa. II, 2. כל אַחֲרִית הַיּוֹם tum & ipsos Apostolos Conf. 1. Joh. II,
18. 2. Tim. III, 1. 1. Pet. I, 20. Jud. γ. 18. Quid quod cor-
datiores adversariorum fatentur , acutius textum Judæos
pungere , quam Vulgatum , vel etiam τὸς LXX. נָשָׁקו כֶּר ,
quam vel δραξητε παιδειαν , vel apprehendite disciplinam .
BELLARM. ad Psal. II, 12. ut necesse sit corruptores in meli-
us corrupisse , & correctores in pejus correxisse , quod ατο-
πεv. (2. Inde etiam est illud Hosii Cardinalis : S. Scri-
ptura sine autoritate ecclesiæ non amplius valet , quam fa-
bellæ Æsopicæ . Quid vero cum ea valeat ostendit Atta-
baliba Rex Americanus , ut & hodierni Muhammedani , &c.
item : Melius consultum fuisse , si Scriptura nunquam da-

26

ta fuisset. & de VAL. Quod equidem quid differt ab eo: *Qui dicit patri: quid generas, & matri: quid paris?* cui va denunciatur Isa XLV, 9. 10. annon mundus ante Christum temporibus αγνοιας Actor. XVII, 30. misere fuit expertus, quid secum, sine Scriptura ageretur. Sed Hosius si revera οτιος & non βεβηλος fuisset Hebr. XII, 16. & in domo Dei cum Samuele eductus, Deo gratiose loquenti respondisset: *loquere Domine! audit servus tuus!* 1. Sam. III, 10. Huc (3) facit Loyolæ & Lælii (amborum à ליל vel δι-ctorum) sequacium praxis; *horum quidem υπερογκα ματαιοτητος Φθεγγομενων* 2. Pet. II, 18. sibi solis nempe ante & post Christum veritatem salutarem (idque sero demum) innotuisse vid. Disp. Soc. de Unig. Dei filio c. ERASM. & SMALC. in resp. ad par Sophism. p. 5. Eques Polonus in D.ffert. quæ quanta est injuria, non in præterita modo Secula, sed & in ipsam veritatem hactenus nempe latentem; imo in ipsum Christum, qui hac via per errores & deceptions ecclesiæ suæ adstitisse fingitur? *Illorum autem non modo limpidos Israëlis fontes deserentium, sed etiam ad articulum fidei suæ probandum flectere Scripturas superas non valantium, Acheronta ipsa moventium* vid. THUAN. Itemque (4. frequentissima ipsis ac familiarissima plane βιβλιονασις, & ubicunque possunt quotidiana vid. D. LAMPE Hist. Reform. Hung. p. 532. &c. Quæ omnia jam simul juncta, ut testatum faciunt adversarios verbum Dei & consequenter veritatem in eo salutarem, susque deque habere, fugere, accusare, aversari, quin & criminari, adeoque sensum ejus genuinum penes se minime sentire, neque eum consequenter (sed potius contrarium) tenere; ita nos principium ac fundamentum veritatis salutaris vere divi-
num,

num, solos idque in sensu genuino illibate tueri, apodice probant; vel enim hac via γνησιοτης veritatis salutaris detegi debet ac potest, vel omnino nulla; quorum cum posterius sit contra rationem & sensum communem, sequitur prius, nos nempe via planissima tutissimaque, principium veritatis salutaris, solos illibate tueri verum esse, & ejus πληροφοριαγ γνωσεως habere. Q. E. D.

§. XXXIII.

Corollaria N. Tale veritatis salutaris principium non possunt esse Libri Apocryphi 2. Neque traditiones Romanensium. 3. Neque Conciliorum aut Patrum scripta. 7. Neque iactati quorumlibet ενθεσιασμοι 11. Neque ipsa ratio naturalis humana. Quin imo 1. ne verba quidem S. Scripturae quibus se suaque adversarii tuentur, sunt in ore eorum vel verbum Dei vel veritas salutaris.

§. XXXIV.

Scholion. Ne hic adversarios criminari videamur, *Porisma* 1 videtur latius diducendum. Cum ergo veritas salutaris in sensu genuino tantum sit talis per *Axioma I.* ad quem rite consequendum, quatuor hac PROPOS. necessaria probavimus à §. XXIII. & sequ. quorum cum nullum vel seorsim, tanto minus junctim teneant, sequitur eos veritatem salutarem plane non tenere. (a Non tenent evolutionem terminorum sive notionum, veluti cum Gen. III, 15. τὸ οὐρανόν ipse. vertunt IPSA pro Μαριολατρεια Gen. IV, 13. מִנְשָׁמֶן præ ferendo, habent: UT VENIAM MEREAR, ad tuenda merita. Gen. XIV, 18. הַזְעִיא protulit reddunt: OBTULIT, pro sacrificio missæ. Gen. XXIII, 3. מִעֵל פְנֵי מִתְהַפֵּךְ à facie mortui sui, illi: AB OFFICIO FUNERIS, pro orationibus & missis pro mortuis, & consequenter Purga-

Purgatorio. Gen. XXXVII, 35. אל בְּנֵי לְשָׁלֹּם ad filium meum in sepulchrum. illi: AD FILIUM MEUM IN INFERNUM. pro Limbo. Gen. XLVIII, 17. וַיִּקְרָא וְיִקְרָא vocabitur illi: ET INVOCABITUR, pro αγιαλατρεια Ex. XX, 4. פֶּל sculptile, illi: IDOLUM pro tuendis imaginibus Ps. XCIX, 5. בְּקָרְשׁוּ לְהֽוֹדָה ad scabellum illi: SCABELLUM Ps. CL, 1. בְּקָרְשׁוּ iu sancto suo, vel in sanctitate sua, illi: IN SANCTIS suis pro invocatione itidem sanctorum &c. Ita Matth. XVI. Petra Hebr. צָרָן divinum perpetuo in Religione nomen, homini applicantes. Luc. I, 28. κεχαριτωμένη de qua supra. Eph. V, 32. Μυσηριον, illi: SACRAMENTUM, ut causas matrimoniales ad forum suum pertrahant Hebr. XI, 21 επι το ακρον illi: FASTIGIUM Hebr. XIII, 16. ευαρεσησαι placabitur, illi: PROMEREBITUR, iterum pro meritis. Tandem horrescas prostitutam ac prorsus proditam Socino æternam à priori Deitatem J. Christi Apoc. V, 12. πλευτον divitias: illi habent pro authentico: DIVINITATEM. Alii contra, quicquid per totam S. Scripturam de Christo D. divini habetur, enervant, imo eludunt veluti: οὐασθεις, ιδιοσ οὐασθεις, αγαπητοσ, προτοκοσ, μονογενης, ην θεοσ, προσ τον θεον, Σωθηρ, αιτιοσ σωθηριασ, יהוה אלהים יְהוָה אֱלֹהִים &c. item Partic. υπερ, περι, αντι, & ειρινοποιειν, καταλλασσειν, αποκαταλλασσειν, ιλασκεσαι, λυτρον, αυτιλυτρον, αυταλλαγμα כְּפָנָן λυτρωτης, επιλεπτωρ λνι απολυτρωσις, χαριс, πινιс, εκλογη προορισμοс &c. Non (β Nexus, spectantes S. Scripturæ partes, ut homines in urbe, arbores in silva, vel pisces in fluvio &c. ubi uno apprehenso cæteri manent intacti. sic Matth VII, 6. Ne date Sanctum canibus, ad Scripturas fidelibus extorquendas. Eccl. IX, 1. Tam amorem, quam odium non scit homo. Pro incertitudine divinæ gratiæ, non considerantes,

F

vel

vel amorem & odium heic conjungi, vel Cap. VIII, 15. ex
 sensu Epicurorum agi, vel Cap. hoc, statum ipsum colligi
 ex castigationibus in mundo piis & impiis æquali, nec de
 sui, sed aliorum status incertitudine agi v. 2. 3. 6. 11. &c.
 Cant. IV, 7. *Tota pulcra*, &c. pro B. Virginis statu imma-
 culato. At de ea in his Canticis nihil, & insuper, quæ hic
 immaculata dicitur, suas maculas fatetur, tum supra Cap.
 I, 5. & III, 1. tum infra Cap. V, 2. 3. Luc. VII, 47. *quia di-
 lessit multum*, ad merita fulcienda ; cum totus contextus
 inde à v. 41. dilectionem remissione posteriorem probat, ita
 Rom. VIII, 8. *qui in carne sunt, Deo placere non posunt.*
 Unde Papa Siricius cœlibatum Clericorum sanxit? ubi ne
 γρῳ quidem de matrimonio. Legere etiam Luc. XXIII, 43.
Dico tibi hodie : mecum eris in Paradiſo, Pædantismus
 est. Ita רוח אלהים Gen. I, 2. accipientes de vento, cum
 & natura phrasios repugnet, & jussio præcesserit nulla, &
 ratio ipsa ex חוץ וכח ante lucis productionem, ventum
 erumpere potuisse neget & Cap. II, 6. וְ negatur ex terra
 exivisse, i. Cor. VIII, 6. *Nobis vero unus Deus est*, excluden-
 tes Christum ab ista Deitate, non cogitant, vel unitatem il-
 lam τῇ πολυθεωσεῖ, sive falsorum, sive τον λεγομενων, oppo-
 ni, vel ut filium hac via à Deitate, ita Patrem à dominio
 ibid. dicto excludi, (γ. Non etiam Analogiam fidei, detur
 nunc eam esse Symbolum Apostolicum, ubi, credimus in
Deum Patrem omnipotentem & Creatorem, illi: Papis om-
 nipotentiam & divinum nomen adscribunt, ut & sacrificu-
 lis, aliis quidem vim corpus Christi creandi, aliis vero mi-
 raculose per verba coelitus adducendi, scil. ut carmina de
 cœlo possint deducere Christum, itidem contra id: *Credo
 venturum judicare &c.* Natum credimus ex Maria Vir-
 gine,

gine, illi conficiunt ex farina; passum sub Pontio Pilato, illi quotidie offerunt in sacrificium, & per consequens occidunt; glorificatum credimus, sed illi hoc per missas destruunt. Credimus in P. F. & Sp. S. illi in B. Virginem, Papas, omnesque Sanctos & Sanctas. Alii creationem ψιλων ανθρωπων saltem novam deferunt. Unigenitum Dei Filium confitemur, illi vix amplius, quam Iesaco, Samsoni, Samueli, Joh. Baptista &c. miraculose conceptis competit, ei tribuunt; imo nobis ipsis in vita æterna, cum per Sp. S. salutariter jam illuminamur ac regeneramur Eph. I. Joh. 3. & per eum sanctificati vivimus I. Cor. VI, II. & tandem etiam resuscitabimur Rom. VIII, II. & tum immaculati etiam erimus, imo excellentiores, quam Christus D. si ψιλος ανθρωπος, in terris erat. Nos ipsum Dominum nostrum credimus, eumque perpetuum, illi post 2000. circiter annos, dominio ipsum ac Deitate exuent. Nec in Spiritu S. credit, qui Personalitatem ejus abnegat; Nec communionem Sanctorum, qui identitatem fidei etiam in diversitate Oeconomiarum non agnoscit, adeoque Patres veteres à salute Christi excludit. Nec remissionem peccatorum, qui eam extra Christum Act. X, 43. querit. Nec corporis resurrectionem, qui diversum corpus in resurrectione imaginatur &c. In quibus ut videre est errores periculosisimos, ita manifesta est non solum καπηλευσις verbi Dei, sed & aperta in propriam perniciem σφεβλωσις 2. Pet. III, 16. Denique (ne) nec animum Deo veritatique devotum; non enim verbum Dei ut castum, purum, integrum, perfectum, divinum, necessarium, sufficiensque salutis medium, adeoque γαλα λογικον αδολον I. Pet. II, 2. accedunt; sed contra, ut confessio corummet docet. Non ut evangelium salutis suz, & magistrum

strum veritatis Eph. I, 13. Tit. I, 1. venerantur; sed ut veritates ejus in suas partes torqueant, suoque genio subjiciant, & sic vim ipsis inferant; adeoque non ut ex ipsis erudiant vel erudiantur, Deoque gloriam & veritati locum cedant; sed, ut in errore confirmant & confirmantur, vel alii deludantur; ac non Deo, sed hominibus gloria tribuatur. Quæ omnia, hisque affinia, ut eos viam veritatis salutaris consequendæ rectam non infistere probant; ita nos veritatis salutaris θεοθητας ac γνωσιοθητα tueri vicissim confirmant.

§. XXXV.

PROPOSITIO 23. *Soli capitalem reconciliationis cum Deo doctrinam vere divinam tenemus.* DEMONSTR. à tuto πληροφοριας γνωσεως portu, nunc provehi licet, ut figamus alteram jam πληροφοριας πισεως anchoram. Cum ergo fundamentum Religionis sit doctrina salutaris per Defin. I. eaque & immediate divina per Def. II. & conscientiam Deo veritatique devotam plenissime tranquillans, per Ax. 2. Sequitur eos, qui reconciliationis cum Deo doctrinam talem tuentur, veritatem salutarem tueri, & πληροφοριαν πισεως habere: qualem cum eam foli tueamur; veritatem quoque salutarem hactenus solos tueri necesse est. Ubi quidem ad probam minoris, obs. ægritudinem ac totalem naturæ nostræ corruptionem, ex qua omnigena macies & nova febrium, terris incubuit cohors, non modo omnibus gentibus fuisse notissimam, intimoque sensu perceptam; sed & omnem simul ac semper fuisse lapidem motum, pro tanti lenitamine mali. Aut quid vel religiosissimus quisque ut ære hoc obligationis se liberet, Deo obtulit? an primitias; nonne Deus dedit, & semen-

tem,

tem, & messem, an sacrificia? ipse dedit & lignum, & ignem, & gregem, an si mundum possideat totum? at vero, ex quo se Deo emancipavit, hanc simul hereditatem amisit; & insuper non tantum mundum Deus dedit homini, sed & ipse homo, quicquid est Deo debet; quare nihil quicquid vel extra hominem vel in homine est, ipsum redunire Deo poterit. Annon homo ipse? *Grata quidem victimæ Deo est, homo ipse*, ut HIEROCLES ait, *si talēm sese exhibeat qualem, par est.* At vero quid vel optimus, se quoque sacrificando Deo grati adolebit? livores, similitates, detractiones, actiones iniquas, cogitationes evanidas, verba fallacia, precatio[n]es frigidas, fucatas &c. quæ tantum abest, ut obligationem solvant; quin potius, quia Divinam Majestatem laedunt, eam fortius adstringunt & aggravant; ipsumque hominem ad mortem, sepulcrum, & infernum deducunt; at inde nunquam reducunt.

§. XXXVI.

Accinit his S. Scriptura, observans tum universalitatem corruptionis hujus, cui nullus unquam usquam se subducere potuit, tum εὐεγείαν internecivam, ex qua ne fœderali quidem gratia Dei obstante (nasci scil. educari, ac vivere in populo Dei fœderato) manet homo mortuus in lapsibus & peccatis, & filius iræ faciens cupiditates carnis &c. Eph. II, 1. 2. quod plane nihil causam ejus juvat, quin aggravat. Rom. II, 23. 24. adeo ut omnium de antidoto ejus populorum lamenta, sollicitudines, sacrificiorum oblationes, carnis propriæ lacerationes, innumeræ libationes & vel ipsæ verbales Chinensium (ad tricipicem suam Amidad ap. KIRCH.) deprecationes & satisfactiones; necessitatem veræ expiationis, satisfactionis, & cum Dco recon-

ciliationis, omnino comprobent; sed verum ejus modum atque rationem nullo modo doceant. Quæ cum & ipsi divinæ legi, omnes licet sanctitatis numeros præscribenti, adiutorio fuerit Rom. VIII, 3. quis tandem nisi Deus ipse, δια τα παντα πρæstiterit?

§. XXXVII.

Posita ergo satisfactionis juxta naturam & S. Scripturam necessitate, utpote quia Deus sicutem pro insonte non habet Exod. XX, 7. quod stricte ad nomen & gloriam ipsam Dei pertinet Exod. XXXIV, 7. ut quam est naturalis & immutabilis gloria ipsa Dei, tam naturalis & immutabilis sit, illa sanctitatis ac justitiae puritas, qua sicutem pro insonte non habeat; quin si haberet, nec peccatum puniret, foret peccatori similis Psal. L, 21. quod quam est impossibile, tam etiam impossibile est peccatum impunitum abigere. Ipsum porro legis postulatum, non tantum sanctissimo Dei ore Gen. II, 17. eoque αψευδη Tit. I, 2. pronuntiatum; sed & ex natura Dei ac hominis fuit, ut positis istis naturis impossibile fuit non postulari, & sic etiam non exigi, adeoque peccatum non puniri; adeo ut nullum unquam usquam peccatum simpliciter inultum manserit, idque εἰς εὐδειξιν τὴς δικαιοσύνης τῷ θεῷ Rom. III, 25. Atque hæc sanctitatis divinæ puritas, per satisfactionem Δικαιωμάτι τῷ νομῷ Rom. VIII, 4. præstandam impleri debebat: quod etiam reconciliationis hujus nomina scripturaria ἀλληγορίαι, ειρηνοποίειν, item καταλλαγή, καταλλαττω, διαλλαττω, αποκαταλλαττω, voces affines optime exprimunt, quas, ὡς LXX. non male nunc pro τοῦ confringere ponunt, ut Jer. XLVIII, 39. אִזְׁקֵחַ חֲתָה ὡς πῶς κατηλλάξε, nunc pro commutatione, ut Esa. IX, 4. שְׁמַלָּה פְּגֻלָּה בְּדִמְיָה ὡς μιατιον μετα

μετα καταλλαγης αποτισγσι; hoc enim in negotio est, & commutatio animi ac molimum, & confractio quasi virgæ, in signum iræ depositæ, castigantis y. 3. Quæ notiones connotant quidem nostri in favorem Dei receptionem, sed placatione naturaliter precedente, (sine qua mundo per eundum erat, cum peccator Deum non placat, sed fugit,) qua nempe pars offendens, in gratiam partis offendæ restituatur: hæc vis vocis SOPHOCLI in Ajace:

Αλλ' οιχεται τοι προς το κερδισου τραπεις
Γνωμης, Θεοισιν ως καταλλαχθη χολη. i. e.
Sed optimam conversus ad sententiam Ajax, Diis placandus iratis abit: Cujus sensum paulo post sic Chorus expressit:
Αλλ ειμι προς τε λυτρα κη παρακτιγε
Λειμωνας, ως αν λυμαθ' αγνισας εμε
Μηνιν βαρειαν εξαλευσωμαι θεας. Τητ' εσι Ver-
rum ad lavacra vado, & littus maris, Februa mearum
fordium ut faciam probe, iram Deæ fugiens mihi gravissi-
mam. Unde patet καταλλασσεις θεοις, notare iram Dei
ita effugere, ut simul in gratiam offendæ restituaris.

§. XXXVIII.

Idem usus vetustis Rabbinis ראה Semoth Rabba in Exod. Par. XLIII. fol. 151. ubi ad verba: איש הכה יכפרנה *Vir sapiens expiabit illam* Prov. XVI, 14. i. e. iram Regis; sic Moses Israëlem Deo offenso reconciliaturus introducitur: זה משה שעמד ולמר סניגוריא על ישראל וריצה: והם אמרו אתה לאותם לאביהם שנשימים. *quod Græcis redderetur: γενος ειναι ο Μωσης οσπερ ανετη κι εδιδαξε Συνηγοριαν υπερ τω Ισραηλ, κη κατηλλαξει αυτος τω πατρι αυτων τω ευ αραιοις, sic R. Salomon ad amicos Jobi partes ludentes Cap. ultim. reconciliamini &c. i. e. placate quem offenditis;*

distis; unde deductum רָאשׁ Psal. XL, 7. oppositum sacrificiis legalibus & translatum Apostolo Θελημαθες Hebr. X, 10. unde αγιοσυνη nostra in προσφορᾳ J. Christi arcessitur, ac prius immundi supponimur. Rabbinis hunc sensum usitatum vid. Lex Talmud. ad הַצְרָתָה quo Chald. הַעֲדָה & Syr. حَدْدَة ordinaria τε γε & ψι μετασοιχειωσει; quæ quidem verba (ut & Arab. حَلْصَه affine των ἡλάζων Hebr.) in prima & simplici Conjug. significant condonationem &c. sed mox in ulterioribus حَفَّال & حَلْصَمْل gratiam partis læsæ inire vid.

I. Cor. VII, ii. Matth. V, 24. hinc حَلْصَه reconciliator; ut naturalis sit significatio, cum status mutatione, & quasi à statu in statum transitu, ut cum quis vada trajicit, Sam. X, 6. & 10. & Cap. XVI, 13. ubi Spiritus Dei in Prophetam transitus exponitur per ἡλάζων. Quin & textui Græco eadem gratiam offensi ineundi significatio est αναντιρρητως usurpata, tum Matth. V, 23. 24. ubi fratri offenso, offendens & offerens jubetur διαλλαγεται, tum I. Cor. VII, ii. ubi uxor sese separans, & sui separatione facta pars lædens sive offendens, jubetur των ανδρων offenso καταλλαγεται &c. quidni ergo de nobis, cum certissime fuimus pars lædens?

§. XXXIX.

In causa porro hac peccatoris, qua queritur de ratione reconciliabilitatis ejus cum Deo offenso, illæsis divinis virtutibus, quod quidem reo perinde foret, quacunque fiat via, at Deo licet φιλανθρωπias pleno minime; cum eam exerere immediate erga illum, qui jus divinum violavit, sanctitatem prostituit, Majestatem proculcavit, totumque Deum abnegavit, puritas sanctitatis & oculorum Hab. I, 13. prohibeat; medium querendum erat idoneum, Deoque dignissimum: idque merus, aut etiam incarnandus

Ange-

Angelus, vel homo de novo creandus esse non poterat; cum talis dominium Dei non excusserit, nec per consequens, an Deus esset ejus Dominus? quæsitum fuerit; sed nec homo quisquam ex reliquorum massa purificandus; obstante tum dicta divinæ sanctitatis puritate, tum ejus απροστοκωληψία Rom. II, ii. tum sublimi Dei Majestate, qua λυτρόν, ανταλλαγμα, αντιλυτρόν □ שׁנ כֶּר &c. dignum persolvendum erat; tum incommodi & pœnæ incumbentis ratione, quam usque ad εὐδαινήν τῆς δικαιοσύνης τὰ θεοῦ sustinere, eaque simul emergere debuit; cum non satispassio, sed satisfactio requirebatur; nec pro se tantum (quod peccator debet,) sed & pro alio, nec coacte, sed sponte, nec ex sui, sed Dei amore facere. Quæ nulla simpliciter creatura præstare poterat, quamvis enim susciperet, cum inde eluctari minime posset, operam luderet; quid enim inde si fratrem Pollux alterna æternaque morte redimeret, commodi? Quid? ne jus quidem tale quid moliendi, ulla creatura habet, non enim vitam &c. quisquam sibi dedit, ut de iis dispensem; nec insuper, an molimen suum Deo placuerit, seire ulla via potest.

§. XL.

Itaque homo quidem ex reliquorum sorte requirebatur, isque αμιάντος, ne incommoda pro se sustineret; & insuper cum eo moralis quædam reliquorum ex Dei judicio unio obtineret; ut scil. omnes quasi unus, vel in uno carentur, ac si lateri ejus jam inharentes compaterentur, commorerentur, con - sepelirentur & con - resuscitarentur Rom. V, 12. & S. Coll. II, 12. & simul etiam Deus, qui λυτρόν & כֶּר Deo dignissimum solveret, sicque exacte satisfaceret, & salutem non solum impetraret, sed & omnibus applica-

G

re

re posset: adeoque θεαυθρωπος; sic compensare potuit persona ejus dignitas, quicquid requirebat divinæ Majestatis sublimitas; demeritum enim pœna in causa injuriarum estimatur, ubique à qualitate personæ, uti peccatum Davidis Regis 70000. cædi meruit. 2. Sam. XXIV, 15. & caput unius Sebæ gratiam multis millibus 2. Sam. XIX. ut hac via personæ inæquales inæqualia passæ, & jure gentium reputentur æquales; nec alio pertinebat ratio integritatis pecorum offerendorum Deo in sacrificiis. Hinc jam pœna damnatorum est satisfactio tantum materialis, non vero formalis, cum non solum purus gloriæ Dei amor desit; sed & proportio æqualitatis personarum, ut debeat esse perpetua. Ast persona θεαυθρωπος paris æqualisque cum Deo Majestatis, dum in natura humana obscurationem gloriæ suæ passa est, non reputans αρπαγμον τὸ ειναι σοι θεον Phil. II, 6. Coll. Psal. VIII, 5. Hebr. II. &c. compensat omnem omnino defectum, & ipsam perpetuitatem; nec enim Dei sanctitas ultra exigere poterat, quam personæ talis & tantæ, sui ipsius αμωμη δια πνευμatos αιωνιος oblationem Hebr. IX, 14. Act. XX, 28. 1. Cor. II, 8. adeo ut et si unus peccator, et si milleni fuerint redimendi, eadem ratio reconciliationis & satisfactionis exigenda, præstandaque fuerit.

§. XLI.

Non autem solum nostri in fidem adductio & promissio num vel doctrinæ confirmatio in ista oblatione spectabatur, præterquam enim, quod hæc ατερ γραφη dicta, sic præcipuum omittunt; jam etiam olim patres sine tam tragica morte visa promissionibus vitæ æternæ crediderant Hebr. XI, 10. & insuper si Deus, non habita ratione peccati benigne nos contuitus est, cui bono superaddere oblationem ολασικην nam

nam in signum amoris, debebatur ευχαριστικη. Denique pro doctrina, divinitas ejus, miracula, itemque sanguis Prophetarum, Apostolorum &c. sufficiebant; immo cum & error suos saepe habeat martyres certissimum hoc veritatis signum esse non potest, ut Deus hac via curiosa licet & ardua incertum veritatis indicium reliquisset, adde, Pet. II, 24. Rom. V, 9. 10. Apoc. I, 5. Esa. LIII, &c. Nec tantum impetratio gratiae, ut scil. ejus applicatio nobis maneat; sic enim nobilior salutis pars i.e. obtentus gloriae, nostrarum virium esset, longeque plus de ea peccatori, quam Salvatori cederet; cui ideo supra Christum gloriari liceret. Præterquam enim quod actualia peccata longe plura & grandiora præ originali sint, nostræ juxta ipsos satisfactioni relicta; quantum hoc derogat sublimi θεωρωπε dignitati? ejus αιματηρην, Pet. I, 19. tum Dei Patris, ut justi judicis approbationi? tum redemptioni, reconciliationi, expiationi & remissioni peccatorum &c. morti illius εμφατικως ubique tributis? tum unitati oblationis hujus? & quidem opposita sacrificiorum legalium necessariae repetitioni Hebr. VII, IX & X. Capp. in quibus ut repetitio illa erat argumentum impossibilis conscientiarum consummationis, ideoque defectus & imperfectionis; ita unicitas hujus est argumentum, omnis perfectionis ac plenitudinis requisita.

§. XLII.

Oblatio igitur haec fieri per successionem ac substitutionem veram debuit; quam S. Scriptores particulis υπερ, περι, αυτι &c. ηλιξτη &c. εμφατικως expressere; et si enim quædam earum utilitatem nonnunquam significant, scil. omnimode hic necessariam, minimeque excludendam; alias tamen in specie το αυτι tam simpliciter,

G 2

quam

quam composite, tam de rebus, quam personis, tam sacris,
 quam profanis Scriptoribus, adeoque omni prorsus, tam
 divino, quam humano jure, vel significat contrapositio-
 nem, vel commutationem & substitutionem? quorum cum
 prius hoc loco nullo sano judice locum habeat, posterius
 necesse est, valeat. Occurrit hac in re tum simpliciter
Matth. XXI. 28. & Marc. X. 45. tunc composite in vocibus
 $\alpha\gamma\tau\alpha\lambda\lambda\alpha\gamma\mu\alpha$ Matth. XVI, 26. & $\alpha\gamma\tau\iota\lambda\alpha\gamma\tau\sigma\sigma\alpha$ I. Tim. II, 6. at-
 que junctum personæ ac verbo $\delta\varepsilon\nu\alpha\iota$, requirit, ut persona
 in Genit. indicata, idem in specie aut in genere datura fu-
 erit, quod nunc aliis dedit; nec refert, an jure vel injuria,
 ut jam & obedientiam, & mortem à Christo praestitam nos
 debuisse constet; non enim alias $\alpha\gamma\tau'$ $\eta\mu\alpha\omega\gamma$ dici possent:
 quo posito futurum scil. nos morte affici, ni mortuus es-
 set Christus, solutio dein ex ipso rei natura recte colligi-
 tur; aut enim injuria eramus morte afficiendi, aut jure?
 non injuria, quia legis transgressores mortem commeriti
 fuimus; jure igitur: si jure, ergo fuimus mortis debitores,
 ab hoc debito liberationem Christus nobis impetravit ali-
 quid dando; dare autem aliquid, ut per id ipsum alter à
 debito liberetur, erit solutio & satisfactio, ut $\alpha\gamma\tau\iota$ hac in
 re veram, non metaphoricam notet commutationem.
 Quin & effectus hujus oblationis ac reconciliationis prior
 est, circa ipsum liberatorem, ut & judicem offendit, quam
 offendentem; ille enim licet sanctissimus, prius fieri de-
 buit execratio pro nobis, dein nos liberari ab execratione
Gal. III, 13. Donec ergo fuimus execrati, Deus placatus
 esse non potuit; scil. quia sicut nos benedictio & maledi-
 ctio simul, ita Deus iratus & placatus esse simul non pote-
 sat; sed omnes in ipso execrato execrati, & mortuo mor-
 tuis

tui prius fuimus Rom. V, 14. & 2. Cor. V, 14. unde non tantum nos dicimur cum eo mortui, sepulti &c. sed & ipse (ut nos eramus) αμαρτια, καταρα &c. pro nobis; & porro ut ipse justitia nostra &c. Jer. XXIII, 6. 1. Cor. I, 30. ita nos in ipso justitia Dei 2. Cor. V, 21. ut utrinque hic plurimæ reperiantur commutations, successiones, substitutio-nes, identitates & imputationes.

§. XLIII.

Primam totius negotii prædestinationis divinæ inten-tionem, ultimamque ejus executionem animo volvens A-postolus, observat in ea diversas à parte Dei virtutes pro-principio, χριστοθητα nempe & απολογιαν θεως Rom. XI, 22. Quæ duo, imo omnium fere divinarum virtutum συνδρο-muν, in hoc negotii gratiæ corculo notantes, nil nisi divi-nitatem ejus observabimus. Adeſt ergo hic & abyssus χριστοθητος, amoris, gratiæ, bonitatis, favoris, misericordiæ; φιλανθρωπias &c. Dei, scil. quia misero peccatori, divinæ Majestatis læſa reo, perduelli, iræ filio, in peccatis & lapsi-bus mortuo, a vita Dei alieno &c. gratiam facit, & acces-sum ad se in suo Filio concedit; quod & Deus ipse adeo extollit Rom. V, 7. 8. & Christus D. miratur Joh. III, 16. & Apostoli celebrant Eph. II, 4. 5. 1. Joh. III, 1. &c. Ecur φιλαγγελia Dei nusquam adeo celebratur? cum potior eo-rum semper in favore Dei persistentium ratio videatur? præsertim si posueris per ψιλον ανθρωπον reconciliationem peractam; præterquam enim quod ea via insons plectatur, & sontes prætereantur; semper etiam manebit aliquid Deo dis-plicens, amorisque Dei puritatem vitians, & consequen-ter, tantam favoris exaggerationem prohibens, vel in re-conciliatore ipso, vel in reconciliatis, vel in modo recon-

ciliationis; nunquam enim ea via esse, aut concipi poterit sine aliquali in peccatum conniventia, ceu de quo digne D^o minime satisfactum. Adest δ· απόλυτα severitatis, justitiae, sanctitatis, æquitatis ac puritatis rigor, ex quo nihil Deum peccato, ne vel peccatori similis videatur c. Ps. L, 21. vel seipsum abneget c. Tim. II, 13. connivere vel voluisse, vel potuisse, palam est; magis quidem videtur Deus Exod. XX. & XXXIV. propendere in gratiam: at ideo sanctitatem abnegabit minime, sed peccatum puniet, ut ibid. testatur; præterea ista propensio, quoad bona temporalia certissima est, & exaggerationem omnem meretur, vel ideo quia nihil tale, sed iram merentibus accidit. Quis vero ea se laetabit spe, si consideret adeo latam esse viam, ut non modo Ethnici, & quibuslibet impiis ac sceleratissimis etiam, sed & ipsis ab αἰδοῖς sub caligine catenis, dæmoniis Jud. v. 6. 2. Pet. II, 4. spem redunionis cum D^o policeatur. Cui tamen propensioni nihil obstat, quo minus, exigente hoc divinæ sanctitatis puritate, dignissimam se acciperet pro reconciliatis satisfactionem; substituendo scil. proprium, unigenitum, dilectum & inculpatum suum filium, cumque faciens peccatum pro nobis sive victimam pro peccatis & execrationem Esa. LIII, 2. 3. &c. Rom. III, 25. Gal. III, 13. 2. Cor. V, 21. &c. Quæ duo fulcra ut operis gratiæ totius, ita & hujus partis veritatis dum steterint, (conf. Jud. XVI, 29.) stabit & hæc veritas immota.

§. XLIV.

Præterea 1. Conspicua hic est sapientia Dei πολυπολιθος ceu potentiam, veracitatem, scientiam, bonitatem, constantiam, &c. virtutes divinas complectens; ut ipsis principatibus ac potestatibus cœlestibus revelari mereatur.

Eph.

Eph. III, 10. & quid mirabilius ac divinus cogitari potest, quam infinitam justitiam, & immensam gratiam adeo stricte sociari, & in eodem subiecto (suo modo in omnibus salvandis) exerceri? quid denique vel potentius, vel sapientius, quam semel legitime, justissime & sanctissime damnatum, & que mox legitime, justissime & sanctissime liberatum ac salvatum videre? Perpende hic ac mirare, quod cum Deus hominem nullo (ut Angelos) negotio, præservare à peccato, tam fœdo & exoso, ac non nisi per foedam unigeniti sui filii mortem expiando, posset; maluit tamen permittere: scil. quia plures exque in excellentiori gradu conspicuæ, ex consequenti reconciliationis modo emicuere perfectiones. Nam sive beasset immunes à lapsu ut Angelos bonos, sive lapsos rigide damnasset ut dæmonas; tam jucunda Deoque digna perfectionum: sapientiæ, sanctitatis, potentiarum, bonitatis &c. harmonia; haud quaquam emicisset. Gratiam quidem ac justitiam in Angelis bonis & malis 1. Tim. V, 21. 1. Pet. II, 4. seorsim jam demonstraverat; restabat nexus perfectionum, & harmonia in peccatore etiam beando demonstranda; quam hic clarissime cernimus. Unde præclara ista Redemptoris elogia, quod fit ipse tum Dei apud nos, tum nostri apud Deum: potentia, sapientia, sanctitas, justitia &c. & habere divitias, gloriæ in sanctis, & gratiæ, & τὸ υπερβαλλού μεγετος ejus Eph. I, 18. 19. adeo ut longe Deus hac ratione jam nobis propior est factus, ut & nos ipsi Deut. IV, 7. Prov. VIII, 30. ut plenissima παρηστα & firmissima πληροφορια πισσως ipsum in hoc fratre nostro Hebr. II, 11. Eph. III, 12. convenire liceat. Quid quod & ipsa nostra salus, longe firmiori innitatur fundamento, quam alias lubricis arbitrii proprii viribus; suffulta

fulta & sustentata meritis & intercessione perpetua τῷ θεῷ
 Θρωπὺι. Tim. I, 12. Rom. VIII, Joh. VI. & X. & XVII. Capp.
 Denique ἡ manifesta hic est in omnibus divinarum perfe-
 ctionum & actionum θεοπρέπεια Hebr. II, 10. qua filium su-
 um naturalem Angelis υλαττώμενοι, per passiones Αρχηγού
 salutis consummatum & δόξα καὶ τιμὴ εσεφανωμένοι exhibe-
 ret; hac enim via nulli divinarum virtutum injuria facta
 est, ut nulla sit pugna, sed amica ac divina plane ut per-
 fectionum, sic & actionum ipsarum in toto hoc opere har-
 monia; contra quam si ψιλον αὐθεωπὸν posueris conf.
XLIII. Cum ergo hæc doctrina reconciliationis nostri,
 tot sidera divinarum virtutum, junctis radiis integrum con-
 stellationem, imo cœlum stelliferum constituentia gestet;
 quæ attentæ conscientiæ non possunt se non insinuare ac
 persuadere, quod quam divina, quam salutaris, quamque
 θεοπρέπεια est istarum virtutum ceu totidem divinitatis, ve-
 ritatis, viæque salutaris documentorum harmonia; tam
 divina, salutaris, θεοπρέπεια, & per consequens conscientiam
 tranquillans, & πληροφοριαν πιστεως ingenerans sit (nempe
 illis superstructa) reconciliationis doctrina hæc, quam soli
 tuemur. Q. E. D.

* **PORISMA.** Nullæ vires humanæ quocunque nomine
 veniant, possunt esse idoneæ ad Deum peccatori reconciliari-
 dum aut devinciendum.

§. XLV.

PROPOS.. 33. Nostræ solum Religionis Doctrina glo-
 riae Dei unice litat. **DEMONSTR.** Vento jam secundo μετα
 πληροφοριας γνωσεως καὶ πιστεως, properandum videtur ad
 πληροφοριαν ελπιδος. Cum ergo mens de fine supremo sol-
 licita, extra mundum quidem evolare gestit; at interea ve-
 ritati

ritati salutari, eique immediate divinæ, per *Defin.* 1. & 2. innititur; quæque & conscientiæ tranquillitatem, & πληροφοριαν gignat per *Ax. 3.* & illustrationem gloriæ Dei in se continet; sequitur talem doctrinam sive veritatem unice gloriæ Dei litare solam per *Ax. 2.* (Neque enim doctrina intuta, vel suspecta, mentemque dubiam vel suspensam relinquens, ac naturæ scopo, & voluntati Dei adversa seu obscurationem gloriæ Dei in se continens, tale quid ullius sensu esse potest.) Qualem cum hodie doctrinam ac veritatem salutis soli propugnemus; consequens est solos etiam gloriæ Dei unice litare: ad Assumptum probandum Obs. hic quoque planum omnium fere gentium consensum, Religionem, scil. in Deorum Dearumque celebrationem instituentium, eique fini doctrinam pietatis & salutis conformem supponentium. Vota enim eorum studia ac molimina, quin & scelera cultui idolorum sacrata, huc omnino tendebant: Ut Phœbo & Trivie solidi de marmore templa instituant, festosque dies &c. qualibus volumina eorum scatent: nec aliud est θeogonia, omnisque revelatio ac institutio Hesiodi &c. quam eorum, earumque celebratio, licet plerumque nil nisi μορία σαρκος; omnium loco sit illud Teocriti: Εκ Διός αρχωμέτα, καὶ εἰς διὰ ληγετε Μύσαι; ut nullus unquam Religionem vel instauravit, vel restauravit, vel quocunque modo mutavit; aut etiam revelationes sibi factas commentus fuit. Deorum inde gloria seclusa, Apostolus dixit: εἰς αὐτοὺς τὰ πάντα in ipsum i. e. Deum sunt omnia.

§. XLVI.

Gloria quasi Claria, est virtutum plurium, cœu totidem lucis radiorum unitorum, conjunctus fulgor & conspectus. Δοξα à δοκειν censere, estimare, & simul in honore & existimatione esse constitutum, sententiam quamlibet & opinionem dicit; frequentius tamen in bonam partem, quatenus

H

famam

famam bonam, adeoque laudem ac celebrationem, ex communi hominum, de præclaris factis & virtutibus judicio ortam significat, accipitur. ὁ LXX. hac notione reddiderunt τὸν ἡρόν | ἀνάστασιν | ικέτην | παραγόντας &c. crebrius tamen τὸν κύρον & κύρων, quod equidem in rebus notat gravitatem, ut in nubibus aqua plenis, & in jecore ac corde sanguine tumente; sed remote & in iis perfectionem; nam rerum istarum perfectio, est dicta illa plenitudo; unde cordi vel animæ vacuitas Esa. XXIX, 8. & nubi aquæ carentia Jud. γ. 12. cedit in improperium. Sed in personis complexum virtutum significat, cui dum accedit aliorum judicium, mox etiam approbatio & celebratio, & inde cumulus honoris, æstimii ac dignitatis. Sic Salomon cujus gloria memoratur. Matth. V. non subsistens in rigore justitiae, quo in regnando, adversus hostes patris sui cœperat, i. Reg. II. sed addens, mansuetudinem justitiae, studium item, sapientiam, pietatem, diligentiam, affabilitatem &c. evasit per virtutum istarum radios adunatos conspicuus, honoratus, celebratus, & inde gloriosus. *Gloria ergo Dei* in genere significat (α) quidem virtutum ac perfectionum divinarum cumulum, earumque ὑπερέργων; excellentiam, pondus, ac majestatem supereminenter; (β) demonstrationem earum in operibus divinis; unde illa, quæ argumenta sunt divinarum virtutum opera, vocantur ejus gloria. Esa. VI, 3. ubi כבבְּנֵי gloria Dei, dicitur totam adimplere terram. Et (γ) ipsa virtutum ac perfectionum illarum ex operibus agnitione, æstimatione, approbatio ac celebratio dicitur etiam כבבְּנֵי gloria Mal. I, 6. Si Pater sum, ubi gloria mea? gloria notat agnitionem & celebrationem virtutum, ceu filiorum officium.

§. XLVII.

Quæ vero sit gloria Dei erga peccatorem in specie i. e. quarum virtutum divinarum cumulus ac pondus, quo ex opere

opere divino attendendum ac celebrandum sit? non obscurare jam Moses Exod. XXXIII. anticipavit, quando faciem Dei i. e. Angelum illum יהוה dictum Exod. IV. & XIII. hactenus ducem; sed ob μοσχολατρειαν ademptum (alterumque ei Exod. XXXII, 34. substitutum) nunc ductorem eundem sub nomine פניך faciei Dei reposcit; quam personalem esse faciem non inde solum patet, quia פניו & מלך ceu personam unam notantes junxit Esaias Cap. LXIII, 9. sed & quia cum ipso Deo convertitur vid. Exod. XXXIII. v. 14. 15. 16. & insuper cum כבוד v. 18. 23. Eadem Targum ONKELOSI, mente, faciem hanc Dei videtur reddidisse, nunc per שכינהה vel nunc per שכינהה, (quo respexit videtur tum Johannes phrasit: εσκηνωσεν εν ημιν Joh. I, 4. tunc Paulus ea: εν αυτω κατοικει παν πληρωμα θεοθητος σωματικως Colos. II, 9) quam insuper Targumista tum cum ipso Deo, tum etiam cum τὸ Ικρ quod ipsi gloria est, æque reciprocatur ibid. quo innuitur gloriam Dei per ipsam personam fore agnoscendam ac celebrandam, quæ etsi ipse Deus sit, tamen & facies Dei est; quod ipsum expressius convertit Apostolus ex Esa LX, 1. כבוד יהוה עליך זורת Gloria Ichovæ super te exorta est: Eph. V, 14. reddens: επιΦανει σοι ὁ χριστος. Ilucescat tibi Christus, quia scil. in facie J. Christi 2. Cor. IV, 6. Gloria Dei splendere debuit; seu cumulus & pondus divinarum perfectionum apparere, agnosci, æstimari ac celebrari. Sic etiam reciprocari videntur symbolica ista nubes dux & protectrix populi, quæ describitur, ceu materia noctu ignescens, at interdiu nubescens & כבוד gloria Dei Exod. XL, 34. Num. IX, 15. & 1. Reg. VIII, 10. 11. ut hinc expressius de Templo secundo dicatur impleri, non jam nube ut prius, vel fumo ut vidit Esaias Cap. VI. sed mera gloria; ut major sit ejus gloria præ priori. Hagg. II, 7. 9. quod nunquam nisi Domino gloriæ. 1. Cor. II, 8. in ipso comparente imple-

H 2

tum

tum est; ob cuius præsentiam frequentem etiam terra Zebulon postliminio glorificata dicitur. Esa. VIII, 23. Quod jam specialius expressissime videtur Arabs nomine gloriæ, quod ipsi est ﺍَجْـ و ejusdem cum Hebr. ﴿נְגָרֶת﴾ domicili, significans virtute ac gloria in disceptando superare, vincere, præcellere. Unde ﺍَجْـ & ﻋَـ و quibus describitur gloria quasi Φιλονικίας ab Apostolo introducta Vet. & Nov. Testamenti 2. Cor. III, 10. II. ubi hoc evasit illo in gloria multum præcellentius; qua ratione sæpius Christus D. introducitur, ut מִכְיוֹחַד disceptans, cum mundo antediluviano Gen. VI, 3. Coll. 1. Pet. IV, 19. cum Vet. Test. Esa. I, 18. & XLI. & XLVIII. & L. Capp. & Mich. VI, 2. Sie in Novo Test. Joh. VIII. Coll. Psal. LXXXII. &c. disceptantibus autem aliis, gloriis suis exutis, ipse velut athleta invictus gloria evasit superior; cuius consequens attendisse videtur, Syr. exprimens gloriam ﻷَـ و à rad. ﻷَـ quod cum Hebr. & Chald. ﻲَـ nec cæteris Orient. dissentientibus, notat laudationem, commendationem, celebrationem &c. cui jucunde iterum accinit Arabs, dum enim gloriam expressit ﺍَجْـ mox consequens ejus laudem & celebrationem, cum unius μεταθεσι ac μετασοχεισι ﺍَجْـ appellabit; ut hinc multimode pateat gloriam Dei fuisse in Christo Jesu manifestandam ac celebrandam.

§. XLVIII.

Clarissime hoc Apostolus expressit, statuens hunc circanos operum divinorum & gratiæ prope omnium veluti benedictionum spiritualium in supra cœlestibus, electionis nostri in Christo ante jaæta mundi fundamenta, sanctificationis in dilectione, prædestinationis ad adoptionem, & beneplaciti in hoc Dei, finem esse nempe: *Laudem gloriæ gratiæ Dei.* Eph. I, 3. 4. 5. 6. *Gratia autem, cum sit immetita erga misericordiam benevolentia, & inde propositum benefaciendi; immo actua-*

actualis tandem præter, contra & supra meritum beneficentia; cuius *gloria* erit gratus & undique coruscus, virtutum ac perfectionum divinarum, heic occurrentium ac resplendentium harmonicus fulgor; ejus autem commemoratio ac celebratio, orta ex debita earundem agnitione, amore, æstimio ac reverentia, laus gloriæ gratiæ erit. Quanquam autem in negotio salutis nostræ, tum respectu judicis, tum Christi Mediatoris, tum denique ipsius miseri peccatoris, ubique conspicua prævaleat gratia, ut rectissime totum hoc *opus*, *opus gratiæ* appelletur; nullo tamen modo exclusive ad reliquas virtutes ac perfectiones Dei, cum εἰδεῖς δικαιοσύνης τὰ θεῖα demonstratio justitiae & sanctitatis Dei, hic ante omnia requiebat. Rom. III, 25. 26. extra quam si gratia vel salus, vel harum exaggeratio valeret aut obtingeret; id totum ad diahulos potius ac damnatos, ceu homine longe miseriores, quam ad homines spectaret. Nec potest Deo reddi gloria gratiæ, nisi etiam reliquarum virtutum, & perfectionum, ut nemo recte gratiam celebret, ni simul & justitiam, nam ejus sine hac demonstratio non esset Deo gloriosa, verum in peccatum quædam conniventia; at vero divina Majestas, si unquam usquam, hoc præprimis in tantæ molis opere debuit esse, videri, ac demonstrari εμφατικῶς ταῦτα: כִּלְכֹודָה παυδόξος & ολολαμπός; adeo ut in ipsis etiam fidelibus singulis utraque hæc virtus morali quadam ratione demonstrari debuit; sicut enim omni sufficientia divinarum perfectionum, & in iis plena acquiescentia facit Dei beatitudinem; ita earundem tum in Deo, tum in operibus ejus pondus, cumulusque harmonicus, veluti fulgor concentratus facit gloriam, quaæ hic specificatur *gratiæ*; quia tota ab hac incepit, per hanc continuatur, & in hanc definiet; imo sine hac reliquæ virtutes divinæ et si sint in operibus Dei obviæ, non tamen peccatori, vel observabiles, vel æstimabiles, vel amabiles; quia non tantum propter dissimilitudinem est inimicitia, Deum inter-

ac peccatorem Rom. VIII. Sed & peccator Deum ut severum judicem necessario horret & aversatur. Isa. XXXIII, 14. Quare ut peccator virtutes Dei approbare, laudare, eique gloriam dare possit, requiritur, tum ut Deum spectet reconciliatum, quod fit in solo Christo per Prop. 2. tum ut corde renovato per οσιοθητα της αληθειας possit gustum quendam capere virtutum ac perfectionum divinarum, easque aestimare ac probare; ut haec sola sit, post naufragium universale, tendenti ad portum aeternae beatitudinis, tabula superflue, adeo ut peccator nullus aliam Deo gloriam, quam gratiae reddere possit; quam quia Evangelium perfecte pandit, sapienter audit non solum ευαγγελιον & λογος της χαριτος Act. XX, 24. Act. XIV, 3. Luc. IV, 22. Act. XX, 32. Sed & Διακονια ejus opposite ad Mosis ministerium condemnationis reportantis, faciei cutem fulgurantem, dicitur εν δοξα. 2. Cor. III, 9. & 1. Tim. I, 11. & της δοξης 2. Cor. IV, 4. & insuper in hac vita gratia & gloria arcte junguntur Rom. V, 2. 2. Cor. VIII, 9. sicut & hic ab Apost. videmus totius negotii salutis, adeoque & Religionis finem supremum positum, laudem gloriae gratiae Dei: quam phrasin ut ut per Hendiadyn exponas, res devolvetur eodem.

§. XLIX. Hoc vero est cor & anima istius, quam profitemur Religionis ac doctrinæ, quando hominem suis nativis, qualis natura est coloribus depingit, & in barathrum insuperabilis misericordie dejectum, ut nulla ipsi superfluit prærogativa, vis aut gloria, vel ad vivificantum se, cum vita careat; vel ad regenerandum, cum nondum est genitus; vel ad resuscitandum, cum adhuc mortuus sit; vel ad illuminandum, cum non nisi tenebrae sit; & adeo perditus, ut cum August. *majus sic vitium, tantum naturæ nostra vitium, non videre: nihil curantes hoc in improbum non nobis solum, sed & toti mundo cedere;* sic enim omnis excluditur gloriatio, & subsequitur totius mundi reatus, orisque omnis obstructio Rom. III, 19. 27. tandemque pudor & ignominia Dan. IX, 7. At hinc confugere docet ad Panaceam universalem, qualem & natura tanti mali exigit, & Deus ut se dignissimam, ideoque nobis tutissimam, certissimam & utrinque glori-

gloriosissimam jam ostendit, exhibuit & declaravit Actor. II, 36. & IV, 12. &c. Certissimi scil. in hoc, quod nihil in nobis digni reper-
tum fuerit, vel electione æterna, cum electi simus, ut sancti simus,
Eph. I, 4. cui igitur statui contrarii fuimus: vel vocatione temporali,
aut justificatione & sanctificatione, cum quicquid habeamus, acce-
perimus 1. Cor. IV, 7. nec igitur habere potuimus: vel salute ipsa, et
iam interea, quod gratiam accepimus, cum & velle bonum & per-
ficer ex Deo habuimus Phil. II, 13. ut nemo nostrum de proprio
gloriari possit Rom. III, 27. & IV, 2. sed omnis nobis gloriatio su-
persit nonnisi in Deo per D. J. Christum, per quem reconciliationem
accepimus Rom. V, 11. 2. Cor. X, 17. *Gloria enim veritatis ac vera-*
citatis Dei est implere promissa Hagg. I, 8. adeoque transgressorem
Gen. II, 17. impunitum nequaquam dimittere. Gloria sanctitatis, pu-
ritatis & justitiae Dei est pudor & ignominia nostra Dan. IX, 8. ideo fu-
catam & minime perfectam sanctitatem vel solutionem accipere. Psal. L.
21. vel remissionem extra Christum facere repugnat. Gloria πολυ-
ποικιλας σοφias τη θεως Eph. III, 10. est, non dirigi Spiritum ejus a
quoquam Esa. XL, 13. 14. adeoque ab extrinsecis viribus, modis vel
occasionebus non posse suspendi. Gloria αυτοθεοθητος, αυτεξχοντας
independentiae s. potestatis & libertatis est, de suo etiam ratione peccato-
ris posse, ut vult, disponere Rom. IX, 13. & 19. Matth. XX, 15. ideo
que non posse voluntati ejus ulla resistere vires, nec a prævisione fidei
vel usu virium dependere. Gloria gratiae Dei est φραγμος omnis oris &
totum mundum υποδικον γενεσαι τη θεω Rom III, 19. 24. & ex-
cludi a salute omnem humanam καυχησιν ψ. 27. 2. Cor. XII, 5. ad-
eoque nostra exhumiliatio Jac. IV, 6. 1. Pet. V, 5. Psal. CXV, 1. Mich.
V, 8. Psal. CXLV, 14. Eadem Gloria est, patescere omnem carnem
eum gramen &c. Esa. XL, 5. 6. 7. itemque aperire oculos cæcorum &c.
Esa. XLII, 7. 8. coll. ψ. 12 - 15 - 18. &c.

§. L. Hæc jam via cum Deum, Deum revera, non vero ulli simi-
lem aut secundum, in sua, υπεροχη facit, & τη συνδρομη divinarum
perfectionum ita innitur, ut gloriam gratiae Dei omnino θεοπρεπως
intendat, & illustrationem divinarum pene omnium virtutum, nullius
vero obscurationem (quod tranquillitati conscientiae adversari, jam
fassi sumus) contineat: Quibus accedit, quod non modo Deum nostris
votis, placitis, studiis, viribus, opinionibus &c. non subjicit; sed & fa-
ustum ac vanitate amantibus ac sectantibus e diametro repugnat; eo-
rum-

rumque hypocrism, malitiam, corruptionem &c. plane denudat & convincit; quod est certissimum lucis, veritatisque argumentum; tenebrae namque tenebras, error errores, falsitas falsitatem &c. non detegunt. sed per contraria deteguntur; ut vel haec sit via illa, qua Iehova iudex noster &c. Isa. XXXIII, 22. gloriam gratiae suae pandere voluit; & menti ac conscientiae de fine ultimo sollicitae, & πληροφοριαν ελπιδος quærenti συχνα παρακλησιν & plenam tranquillitatem adferat. Jer. VI, 16. ac desideriis & sollicitudinibus ejus undique satisfaciat; vel omnino nulla in orbe Christiano superfit, imo ne sperari quidem, donec virtutes ac gloria Dei à vera sua υπεροχῃ & θεοπρεπειᾳ non defecerint, possit. Quorum cum posterius ab omni prorsus ratione, sensu, confessione, ac Religione abhorreat; prius, nempe doctrinam Religionis nostræ, gloriae divinæ exaltatricem & humanæ destructricem, solam gloriae Dei unice litare sequitur verum esse. Q. E. D.

§. LI. COROLL. N. *Doctrina virium humanarum non uno modo gloriam Dei arrodit.* 1. Ut & doctrina Jesuitarum moralis de principio probabilitatis & bona intentionis. 2. Itemque sacrilega Decalogi dispensatio, per quam omnibus fere preceptis vel assumuntur ea, quæ erant prohibita; vel subtrahuntur, quæ erant mandata. 3. Nec non doctrina atque institutum Concilii Tridentini.

§. LII. EPILOGUS. Tres nostras Propositiones sic demonstratas, seu quis pro τεκμηριοις Veritatis salutaris, seu pro notis Ecclesie perpetuis, sive pro κριτηρiois vere Christianæ Religionis habeat, liberum esto; & si eas in compendium mittere velit, sic fere habeto: Religionem s. Ecclesiam veram Veritas fundat salutaris, eaque immediate & ανευτιρρητως divina; quam, quicunque in genuino suo sensu, adhibitis omnibus eo facientibus mediis tenet, tum N ratione Principii credendorum & faciendorum ab omnibus pro divino agniti; tum 2. ratione Medii velut Palladii Sacri, Cardinalis nempe & fundamentalis plane veritatis, ceu objecti fidei primarii; tum 3. ratione Finis ultimi, Deo per omnia digne, hominisque statui congrue; ille habet πληροφοριαν γνωστως, πιστως καὶ ελπιδος de Veritatis, Religionis & Ecclesie γνωσιοθητι: Quod nos totum freti fiducia cause, in Demonstrationibus corroborata, θετικως subsumimus, & concludendo nabis πληροφορias applicamus; universis autem τοις εξω, αργυτικως subsumentes, ἀλως, απλας, καὶ ασφαλως, pleno jure denegamus.

Coll. oīm. A

186, 14